

STANOVISKO GENERÁLNÍHO ADVOKÁTA

PAOLA MENGOZZIHO

přednesené dne 6. listopadu 2008<sup>1</sup>

Obsah

I	– Skutkové okolnosti, řízení a návrhová žádání účastníků řízení . . . . .	I - 5850
II	– Právní posouzení . . . . .	I - 5852
	A – Úvodní poznámky . . . . .	I - 5852
	B – První důvod kasačního opravného prostředku, vycházející z porušení práv obhajoby v souvislosti s přisouzením úlohy vůdce kartelové dohody společnosti ADM. . . . .	I - 5853
	1. Úvahy Soudu . . . . .	I - 5853
	2. Argumenty účastníků řízení . . . . .	I - 5854
	3. Posouzení . . . . .	I - 5856
	C – Žaloba proti spornému rozhodnutí: posouzení existence porušení práv obhajoby v souvislosti s přisouzením úlohy vůdce kartelové dohody ADM . . . . .	I - 5863
	D – Druhý důvod kasačního opravného prostředku, vycházející z porušení procesních záruk použitím zprávy FBI k prokázání vedoucí úlohy ADM v rámci kartelové dohody. . . . .	I - 5865
	1. Úvahy Soudu . . . . .	I - 5865
	2. Argumenty účastníků řízení . . . . .	I - 5867
	3. Posouzení . . . . .	I - 5870
	a) Výklad napadeného rozsudku . . . . .	I - 5870
	b) Správnost kritérií analýzy použitých v napadeném rozsudku . . . . .	I - 5872

1 – Původní jazyk: italština.

i)	Neexistence všeobecného zákazu použití důkazu předloženého v jiném řízení, než které vedla samotná Komise . . . . .	I - 5873
ii)	Porušení zvláštních procesních záruk . . . . .	I - 5876
–	Existence podmínek, za kterých Komise mohla použít důkazy získané v jiném řízení, než které sama vedla: dodržování procesních práv . . . . .	I - 5877
–	Kritéria stanovená Soudem ohledně <i>modu operandi</i> , který Komise musí dodržet, aby zabezpečila dodržení procesních práv, a použití těchto kritérií v projednávané věci . . . . .	I - 5880
E –	Žaloba proti spornému rozhodnutí: zda byla Komise oprávněna použít zprávu FBI jako důkaz, že ADM měla vedoucí úlohu v rámci kartelové dohody . . . . .	I - 5887
F –	Důvody kasačního opravného prostředku (třetí, čtvrtý a pátý) týkající se písemného prohlášení společnosti Cerestar . . . . .	I - 5887
G –	Žaloba proti spornému rozhodnutí: zda Komise dostatečně prokázala, že ADM měla jednu z vedoucích úloh v rámci kartelové dohody . . . . .	I - 5889
H –	Šestý důvod kasačního opravného prostředku, týkající se neuznání ukončení účasti ADM na kartelové dohodě po zásahu amerických orgánů na ochranu hospodářské soutěže jako polehčující okolnosti . . . . .	I - 5890
1.	Úvahy Soudu . . . . .	I - 5890
2.	Argumenty účastníků řízení . . . . .	I - 5892
3.	Posouzení . . . . .	I - 5892
I –	Devátý důvod kasačního opravného prostředku, týkající se skutečného dopadu kartelové dohody na trh . . . . .	I - 5895
1.	Úvahy Soudu . . . . .	I - 5895
2.	Argumenty účastníků řízení . . . . .	I - 5896
3.	Posouzení . . . . .	I - 5897
J –	Důvody kasačního opravného prostředku (sedmý a osmý) vycházející z údajného porušení zásady ochrany legitimního očekávání v souvislosti s posouzením spolupráce ADM během správního řízení . . . . .	I - 5901
1.	Důvod kasačního opravného prostředku týkající se prohlášení pracovníků Komise během správního řízení . . . . .	I - 5902
		I - 5849

2. Důvod kasačního opravného prostředku vycházející z údajného porušení podmínek stanovených v bodu B sdělení o spolupráci . . . . .	I - 5903
K – Žaloba proti spornému rozhodnutí: zda má být ADM podle bodu B písm. b) sdělení o spolupráci považována za první podnik, který Komisi poskytl určující důkazy o existenci kartelové dohody . . . . .	I - 5904
L – Nové stanovení výše částky pokuty uložené ADM . . . . .	I - 5909
M – K nákladům řízení . . . . .	I - 5909
III – Závěry . . . . .	I - 5910

**I – Skutkové okolnosti, řízení a návrhová žádání účastníků řízení**

1. V článku 1 rozhodnutí 2002/742/ES ze dne 5. prosince 2001 (dále jen „sporné rozhodnutí“)<sup>2</sup> Komise v rámci řízení podle nařízení Rady č. 17 ze dne 6. února 1962<sup>3</sup> došla k závěru, že společnost Archer Daniels Midland Co. (dále jen „ADM“) a další společnosti porušily čl. 81 odst. 1 ES a čl. 53 odst. 1 Dohody o Evropském hospodářském prostoru (EHP) tím, že se účastnily pokračující dohody anebo jednání ve vzájemné shodě v odvětví kyseliny citronové.

2. V bodě 158 sporného rozhodnutí Komise označila následující skutečnosti za rozhodující pro její zjištění v projednávané věci: rozdělení trhů a kvót podílů na trhu, zmrazení/omezení/uzavření výrobních kapacit; dohoda o zvyšování cen; určení výrobce, který měl „řídit“ zvyšování cen na každém vnitrostátním trhu; distribuce seznamů současných a budoucích cílových cen za účelem koordinace zvyšování cen; vypracování a zavedení systému pro předávání údajů a pro kontrolu za účelem zajištění uplatňování omezujících dohod; rozdělování nebo přidělování klientů; účast na pravidelných schůzkách nebo jiný styk za účelem smlouvením výše uvedených omezení a jejich provádění nebo změn v závislosti na situaci.

2 – Rozhodnutí Komise v řízení podle článku 81 Smlouvy o ES a článku 53 Dohody o EHP (COMP/E-1/36.604 – Kyselina citronová) (Úř. věst. 2002, L 239, s. 18).  
 3 – První nařízení, kterým se provádějí články [81] a [82] Smlouvy (Úř. věst. 1962, č. 13, s. 204; Zvl. vyd. 08/01, s. 3), ve znění změn.

3. V článku 3 sporného rozhodnutí byly podnikům odpovědným za protiprávní

jednání uloženy pokuty. Při výpočtu výše pokut Komise použila, aniž by to výslovně uvedla, metodu stanovenou v Pokynech z roku 1998 o metodě stanovování pokut udělených podle s čl. 15 odst. 2 nařízení č. 17 a čl. 65 odst. 5 Smlouvy o ESUO (dále jen „pokyny“)<sup>4</sup>, a případně použila a výslovně odkázala i na své sdělení z roku 1996 o neuložení nebo snížení pokut v případech kartelových dohod (dále jen „sdělení o spolupráci“)<sup>5</sup>.

58,8 milionu eur na základě závažnosti a délce protiprávního jednání Komise použila zvýšení o 35 % z důvodu přitěžujících okolností spočívajících v tom, že ADM měla spolu s dalšími společnostmi vedoucí úlohu v rámci kartelové dohody. Navíc byla v souvislosti se společností ADM zamítnuta možnost stanovená v bodu B sdělení o spolupráci – „neuložení nebo podstatné snížení pokuty“, která by byla uložena v případě nespolupráce – a místo toho byla přiznána společnosti Cerestar Bioproducts BV (dále jen „Cerestar“). Komise zastávala názor, že první společností, která ve smyslu bodu B písm. b) sdělení o spolupráci poskytla určující důkazy o existenci kartelové dohody, nebyla společnost ADM, ale společnost Cerestar, a že ADM tím, že měla vedoucí úlohu v rámci kartelové dohody, zároveň nesplnila podmínky podle bodu B písm. e) uvedeného sdělení. Komise však společnosti ADM podle bodu D tohoto sdělení poskytla „podstatné snížení“ její pokuty (50 %).

4. Společnosti ADM byla uložena pokuta ve výši 39,69 milionu eur.

5. Při stanovení výše pokuty Komise ve svém posouzení závažnosti protiprávního jednání zohlednila zejména skutečnost, že kartelová dohoda měla skutečný dopad na trh s kyselinou citronovou v EHP. K základní částce pokuty stanovené společnosti ADM ve výši

6. V žalobě, která došla kanceláři Soudu prvního stupně Evropských společenství (dále jen „Soud“) dne 28. února 2002, ADM požadovala zaprvé zrušení článku 1 sporného rozhodnutí v rozsahu, ve kterém se v něm konstatuje, že ADM porušila článek 81 ES a článek 53 Dohody o EHP tím, že se účastnila snížení výrobní kapacity na relevantním trhu a určení výrobce, který měl „řídit“ zvyšování cen v každé vnitrostátní oblasti uvedeného relevantního trhu, a zadruhé zrušení článku 3 tohoto rozhodnutí v rozsahu, ve kterém se týká ADM, nebo ho případně změnit tak, aby byla pokuta uložená ADM snížena nebo zrušena.

4 — Úř. věst. 1998, C 9, s. 3.

5 — Úř. věst. 1996, C 207, s. 4.

7. Rozsudkem ze dne 27. září 2006 (dále jen „napadený rozsudek“)<sup>6</sup> Soud vyhověl žalobnímu důvodu ADM týkajícímu se částečného zrušení článku 1 sporného rozhodnutí, ale zamítl její žalobní důvod týkající se pokuty, která jí byla uložena v článku 3 tohoto rozhodnutí, a uložil Komisi povinnost nést desetinu nákladů řízení vynaložených společnostmi ADM a ADM uložil nést zbývající část vlastních nákladů řízení a nákladů řízení vynaložených Komisí.

8. Podáním doručeným kanceláři Soudního dvora dne 11. prosince 2006 podala ADM proti uvedenému rozsudku kasační opravný prostředek, ve kterém navrhovala, aby Soudní dvůr tento rozsudek zrušil v rozsahu, ve kterém je v něm zamítnuta žaloba ADM proti spornému rozhodnutí, a aby zrušil i článek 3 uvedeného rozhodnutí v rozsahu, ve kterém se týká ADM, nebo ho změnil tak, že zruší nebo sníží pokutu uloženou společnosti ADM, nebo podpůrně vrátil věc Soudu, aby rozhodl v souladu s právními zásadami stanovenými Soudním dvorem, a každopádně uložil Komisi povinnost nést náklady obou řízení.

9. Komise navrhuje, aby Soudní dvůr kasační opravný prostředek zamítl a uložil ADM náhradu nákladů řízení.

10. Zástupci účastníků řízení byli vyslechnuti na jednání, které se konalo dne 8. května 2008.

## II – Právní posouzení

### A – Úvodní poznámky

11. Na podporu svého kasačního opravného prostředku uvádí ADM šest důvodů, které se všechny týkají výše jí uložené pokuty.

12. V prvních pěti důvodech kasačního opravného prostředku ADM kritizuje hodnocení, které vedlo Soud k zamítnutí jejích argumentů proti 35% zvýšení, které Komise uložila k základní částce pokuty na základě přitěžujících okolností spočívajících konkrétně v tom, že ADM měla v rámci kartelové dohody o kyselině citronové vedoucí úlohu. První z uvedených důvodů kasačního opravného prostředku se týká skutečnosti, že Soud neurčil, že byla porušena práva obhajoby ADM tím, že Komise během správního řízení neuvedla přitěžující okolnosti nebo skutečnosti s nimi související. Další čtyři důvody kasačního opravného prostředku se naproti tomu z různých důvodů týkají posouzení Soudu, ze kterých Soud vycházel při zamítnutí

<sup>6</sup> — Rozsudek *Archers Daniels Midland v. Komise* (T-59/02, Sb. rozh. s. II-3627).

argumentu ADM, podle kterého na základě úvah uvedených ve sporném rozhodnutí, které představovaly základ pro přisouzení vedoucí úlohy ADM, nebylo možné takové přisouzení odůvodnit.

*B – První důvod kasačního opravného prostředku, vycházející z porušení práv obhajoby v souvislosti s přisouzením úlohy vůdce kartelové dohody společnosti ADM*

13. Poslední čtyři důvody kasačního opravného prostředku se týkají nepřiznání polehčující okolnosti, posouzení skutečného dopadu kartelové dohody na trh a posouzení spolupráce, kterou ADM poskytla Komisi během správního řízení.

14. Na úvod musím uvést, že některé z důvodů kasačního opravného prostředku považuji za opodstatněné a že některé body napadeného rozsudku by měly být zrušeny, a domnívám se, že vzhledem ke stavu řízení může Soudní dvůr v souladu s čl. 61 prvním pododstavcem svého statutu sám vydat konečné rozhodnutí ve věci tak, jak to navrhla ADM. Pro lepší pochopení a s ohledem na počet důvodů kasačního opravného prostředku budou po přezkoumání těch důvodů, které považuji za opodstatněné, následovat také relevantní žalobní důvody předložené v prvním stupni řízení, které byly zamítnuty v částech napadeného rozsudku, jejichž zrušení se navrhuje.

## 1. Úvahy Soudu

15. Před Soudem ADM tvrdila, že Komise porušila její práva obhajoby, protože obvinění, že byla jedním z vůdců kartelové dohody, jí nebylo během správního řízení sděleno a v oznámení námitek nebyly uvedeny skutečnosti (zejména ty, které se týkaly úlohy, kterou měli někteří zástupci ADM na schůzkách kartelové dohody), které odůvodňovaly obvinění obsažená ve sporném rozhodnutí. ADM také tvrdila, že během uvedeného řízení se nemohla vyjádřit k tomu, že jako důkazy na podporu uvedeného obvinění byly použity jednak zprávy Federálního úřadu pro vyšetřování Spojených států amerických (FBI) týkající se výpovědí, které učinil bývalý zástupce ADM před agenty FBI ve dnech 11. a 12. října 1996 (dále jen „zpráva FBI“), a dále písemné prohlášení ze dne 18. března 1999, které Komisi zaslala Cerestar<sup>7</sup> (dále jen „písemné prohlášení společnosti Cerestar“).

<sup>7</sup> — Ve sporném rozhodnutí je zmíněno prohlášení společnosti Cerestar ze dne 25. března 1999. Neexistují však dvě různá prohlášení, ale pouze jedno. Z bodu 371 napadeného rozsudku vyplývá, že prohlášení společnosti Cerestar bylo učiněno dne 18. března 1999, ale bylo oznámeno dne 25. března 1999.

16. Soud především poukazyval na rozsudek Soudního dvora ve věci *Musique diffusion française a další v. Komise*<sup>8</sup>, podle kterého Komise splní svou povinnost respektovat právo podniků být vyslechnuty, pokud ve svém oznámení námitek výslovně uvede, že bude zkoumat, zda je třeba uložit dotčným účastníkům řízení pokutu, a pokud uvede hlavní skutkové a právní okolnosti, které mohou vést k uložení pokuty, jako je závažnost a délka trvání tvrzeného protiprávního jednání, stejně jako skutečnost, že k němu došlo „úmyslně nebo z nedbalosti“. Komise jim tak poskytuje údaje, které jsou nezbytné pro jejich obranu, nejen proti zjištění protiprávního jednání, ale i proti uložení pokuty<sup>9</sup>.

17. Soud následně zamítl žalobní důvody ADM s tím, že Komise v oznámení námitek uvedla hlavní skutkové a právní okolnosti, které odůvodňovaly pokutu, kterou zamýšlela uložit společnosti ADM, a uvedl, že „[d]održování práv obhajoby dotčených podniků nezavazuje Komisi uvést v oznámení námitek přesnější způsob, jakým případně použije každý z těchto prvků při stanovení úrovně pokuty“. S odkazem na rozsudek *Michelin v. Komise*<sup>10</sup> konstatoval, že „Komise zejména nebyla povinna uvést, že by mohla považovat ADM za vůdce kartelové dohody, ani rozsah zvýšení, které případně z tohoto důvodu použije na pokutu týkající se ADM“. Pokud jde o použití zprávy FBI a písemného prohlášení společnosti Cerestar jako důkazů, Soud uvedl, že „Komise tyto dokumenty přiložila k oznámení námitek, a [...] účastnice řízení se

tak mohly k této věci vyjádřit, včetně jejich použití jako důkazů“<sup>11</sup>.

## 2. Argumenty účastníků řízení

18. V tomto důvodu kasačního opravného prostředku ADM tvrdí, že Soud porušil zásadu ochrany práv obhajoby, když došel k závěru, že Komise ve svém oznámení námitek nemusí adresáta informovat o tom, že tento adresát může být považován za vůdce kartelové dohody, a že není povinna uvést skutečnosti, o které se toto zjištění mohlo opírat. ADM dále uvádí, že druhý z těchto závěrů nebyl dostatečně odůvodněný.

19. Podle ADM je vedoucí úloha v rámci kartelové dohody jednou ze základních skutkových okolností, která charakterizuje závažnost jednání podniku, který se protiprávního jednání dopustil, a musí být uvedena v oznámení námitek<sup>12</sup> také proto, že zvýšení, které

11 — Napadený rozsudek, body 436, 438 a 439.

12 — V této souvislosti se ADM dovolává rozsudků Soudu ze dne 20. března 2002, HFB a další v. Komise (T-9/99, Recueil, s. II-1487, body 316 a 317), a LR AF 1998 v. Komise (T-23/99, Recueil, s. II-1705, body 203–205), jakož i ze dne 8. července 2004, Corus UK v. Komise (T-48/00, Sb. rozh. s. II-2325, bod 153).

8 — Rozsudek ze dne 7. června 1983 (100/80 až 103/80, Recueil, s. 1825, bod 21).

9 — Napadený rozsudek, bod 434.

10 — Rozsudek ze dne 9. listopadu 1983 (322/81, Recueil, s. 3461, bod 20).

Komise při takové přitěžující okolnosti uplatní, obvykle představuje 30 až 50 % výše pokuty.

20. Podle ADM musí být navíc skutečnosti, které tvoří základ pro přisouzení vedoucí úlohy v rámci kartelové dohody, uvedeny v oznámení námitek nebo musí být možné je dostatečně vyvodit z dokumentů, které jsou k němu připojeny<sup>13</sup>. V projednávané věci však tyto skutečnosti nebyly uvedeny ani v oznámení námitek, ani je nebylo možné vyvodit z dokumentů k němu připojených, jelikož: i) Komise v oznámení námitek výslovně uvedla, že při stanovení výše pokuty, a zejména při posuzování úlohy každého podniku zohlední skutečnosti uvedené v oznámení námitek; ii) vzhledem ke složitosti skutečností bylo těžké určit vůdce kartelové dohody, jak je také uvedeno ve sporném rozhodnutí (bod odůvodnění 273) a v napadeném rozsudku (bod 300); iii) Komise tím, že během správního řízení společnosti ADM naznačila, že by se na ni mohla vztahovat možnost podle bodu B sdělení o spolupráci, vyvolala u ADM dojem, že tuto společnost nepovažovala za jednoho z vůdců kartelové dohody; iv) od podniku nelze požadovat, aby bez náležitého poučení zkoumal a na základě důkazů opaku vyvrátil každou skutečnost uvedenou v obsáhlých dokumentech připojených k oznámení námitek: pokud by tak podnik učinil, mohl by ztratit možnost využít bod B sdělení o spolupráci, který mimo jiné předpokládá nepřetržitou a úplnou spolupráci ze strany podniku.

21. Komise tvrdí, že žalobní důvody ADM jsou neopodstatněné. Uvádí, že jsou založeny na umělém rozdílu mezi skutečností vedoucí úlohy kartelové dohody a důsledky této úlohy při stanovení výše pokuty. Společnosti ADM unikla skutečnost, že vedoucí úloha má dopad na výši pokuty, ne na konstatování protiprávního jednání. V oznámení námitek Komise tudíž nemusí podrobně uvádět „skutečnosti, které v podstatě předjímají výši pokuty“. Podle Komise v projednávané věci naopak stačilo uvést – jak také učinila –, že při posouzení závažnosti zohlední úlohu jednotlivých podniků v rámci kartelové dohody.

22. Komise uvádí, že zpráva FBI a písemné prohlášení společnosti Cerestar patřily mezi osm dokumentů připojených k oznámení námitek.

23. Dodává, že úloha ADM v rámci kartelové dohody je uvedena v hlavní části oznámení námitek (odvolává se například na body 63, 71, 84, 85, 93, 94 a 104 oznámení námitek). Kromě toho ADM v odpovědi na toto oznámení uvedla výslovný odkaz na zprávu FBI a na písemné prohlášení společnosti Cerestar a obsírně se vyjádřila ke své úloze v rámci kartelové dohody a odmítla názor, že měla vedoucí úlohu nebo že byla podněcovatelem, a na podporu tohoto tvrzení se dovolávala zprávy FBI. Tím je prokázáno, že na základě obsahu oznámení námitek si ADM mohla připravit vlastní obhajobu.

13 — Rozsudek Soudu ze dne 10. března 1992, Shell v. Komise (T-11/89, Recueil, s. II-757, bod 62).

## 3. Posouzení

24. I když lze najít řadu skutečností, které hovoří o opaku<sup>14</sup>, je možné považovat za ustálenou judikaturu, že podniky, které jsou předmětem řízení o domnělém porušení pravidel hospodářské soutěže podle Smlouvy o ES, mají právo být vyslechnuty Komisí nejen ohledně domnělých protiprávních jednání, ale také ohledně uložení pokuty a ohledně kritérií pro její uložení.

25. Jak v napadeném rozsudku uvedl Soud, Soudní dvůr rozhodl, že pokud Komise ve svém oznámení námitek výslovně uvede, že bude zkoumat, zda je třeba uložit dotýčným účastnicím řízení pokuty, a pokud uvede hlavní skutkové a právní okolnosti, které

mohou vést k uložení pokuty, jako je závažnost a délka trvání údajného protiprávního jednání, stejně jako skutečnost, že k němu došlo „úmyslně nebo z nedbalosti“, splní svou povinnost respektovat právo podniků být vyslechnuty, jelikož jim tak poskytne údaje, které jsou nezbytné pro jejich obhajobu nejen proti zjištění protiprávního jednání, ale i proti uložení pokuty<sup>15</sup>.

26. Zejména v rozsudku *Michelin v. Komise*<sup>16</sup> se zdá, že se Soudní dvůr do určité míry odchýlil od návrhů generálního advokáta P. Verlorena Van Themaata, podle kterého „je zjevné, že Komise v samotném správním řízení nemůže uvést, jaká bude pokuta nebo *kritéria pro její posouzení*, jelikož stupeň zavinění nebo nedbalosti může být určen až na závěr správním řízením“<sup>17</sup>. Pokud se jedná o kritéria pro stanovení pokuty, považoval Soudní dvůr za nezbytné v uvedeném rozsudku konstatovat, že „v oznámení námitek [...] Komise výslovně uvedla, že hodlá zkoumat, zda je třeba uložit [dotýčným podnikům] pokuty, jejichž výše bude stanovena s ohledem na délku trvání a závažnost protiprávního jednání,  *které je považováno za vážné*“, čímž těmto podnikům dává možnost „bránit se nejen proti zjištění protiprávního jednání, ale i proti uložení pokuty“<sup>18</sup>.

14 — Viz rozsudek ze dne 15. října 2002, *Limburgse Vinyl Maatschappij a další v. Komise (nazývaný PVC II)* (spojené věci C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, C-250/99 P až C-252/99 P a C-254/99 P, Recueil, s. I-8375, bod 91), podle kterého „kritéria práva obhajoby stanovená v nařízeních č. 17 a č. 99/63 [...] jsou omezena na otázky týkající se pravdivosti a relevance tvrzených skutečností a dokumentů použitých Komisí na podporu jejího tvrzení, že došlo k porušení práva hospodářské soutěže“ (kurziva provedena autorem tohoto stanoviska).

15 — Rozsudky *Musique diffusion française a další v. Komise*, citovaný výše v poznámce pod čarou 8, bod 21, a ze dne 28. června 2005, *Dansk Rørdindustri a další v. Komise* (C-189/02 P, C-202/02 P, C-205/02 P až C-208/02 P a C-213/02 P, Sb. rozh. s. I-5425, bod 428).

16 — Citovaný výše v poznámce pod čarou 10.

17 — Stanovisko ze dne 21. června 1983 k rozsudku *Michelin v. Komise*, citovanému výše v poznámce pod čarou 10, bod 7. Kurziva provedena autorem tohoto stanoviska.

18 — Rozsudek *Michelin v. Komise* citovaný výše v poznámce pod čarou 10, bod 20. Kurziva provedena autorem tohoto stanoviska.

27. Naposledy v rozsudku *Showa Denko v. Komise*<sup>19</sup> Soudní dvůr zcela jednoznačně konstatoval, že podniky, které jsou účastníky řízení o domnělém protiprávním jednání podle článku 81 ES, mají právo být vyslechnuty „nejen ohledně podstaty sankce, ale rovněž ohledně všech prvků, které [Komise měla v úmyslu] zohlednit v rámci stanovení pokut“.

28. Judikatura, na kterou odkazují v bodu 25, je nicméně formulována všeobecněji a neposkytuje žádný návod, co by mělo být chápáno jako „hlavní skutkové a právní okolnosti“, které jsou relevantní ve vztahu k pokutě a musí být zřejmé z oznámení námitek: zejména neposkytuje vodítko k určení, zda je dostatečné, aby Komise v oznámení námitek uvedla, že při rozhodování o uložení pokuty, a případně o její výši, zohlední závažnost, délku trvání a subjektivní stránku údajného protiprávního jednání, nebo zda je naopak nezbytné, aby Komise uvedla podrobnosti posuzování každého z uvedených aspektů.

29. Jistě by nestačilo, pokud by Komise pouze abstraktně odkázala na závažnost, délku trvání a subjektivní stránku údajného protiprávního jednání. Jak uvedl Soud, „povinnost uvést údaje o závažnosti a úmyslu či nedbalostní povaze protiprávního jednání by byla zbavena své podstaty, kdyby byla splněna jen prostým přepsáním čl. 15 odst. 2 nařízení č. 17“<sup>20</sup>. Pokud jde o délku trvání protiprávního jednání, Soudní dvůr již jedno-

značně konstatoval, že musí být určena v oznámení námitek<sup>21</sup>.

30. Na druhou stranu lze na základě judikatury vyloučit, že dodržování práv obhajoby podniku znamená, že v oznámení námitek musí být uvedeny podrobnosti ohledně způsobu, jakým Komise zamýšlí použít každou z uvedených „skutkových a právních okolností“ pro vymezení úrovně pokuty. Uvedení údajů ohledně úrovně zamýšlených pokut, dokud nebyla podnikům dána možnost uplatnit jejich připomínky k námitkám, které jsou vůči nim vzneseny, by znamenalo nepřiměřeně předjímat rozhodnutí Komise<sup>22</sup>.

31. Jelikož v oznámení námitek je třeba uvést délku protiprávního jednání a zda k němu došlo úmyslně, nebo z nedbalosti, je třeba v prostoru mezi těmito dvěma extrémními přístupy stanovit, zda je dostatečné, že Komise v oznámení námitek uvede kritéria pro stanovení závažnosti protiprávního jednání, ze kterých hodlá vycházet, nebo zda je nezbytné specifikovat posouzení, která hodlá při uplatnění těchto kritérií provést. Přesněji

19 — Rozsudek ze dne 29. června 2006 (C-289/04 P, Sb. rozh. s. I-5859, bod 70).

20 — Rozsudek *Corus UK v. Komise*, citovaný výše v poznámce pod čarou 12, bod 145.

21 — Rozsudek *Musique diffusion française a další v. Komise*, citovaný výše v poznámce pod čarou 8, bod 15.

22 — Viz rozsudky *Michelin v. Komise*, citovaný výše v poznámce pod čarou 10, bod 19; *Musique diffusion française a další v. Komise*, citovaný výše v poznámce pod čarou 8, bod 21; *Dansk Rorindutrie a další v. Komise*, citovaný výše v poznámce pod čarou 15, body 434 a 439, a ze dne 10. května 2007, *SGL Karbon v. Komise* (C-328/05 P, Sb. rozh. s. I-3921, bod 58).

řečeno, bylo v projednávané věci dostačující, aby Komise v oznámení námitek uvedla – jak také učinila –, že při stanovení výše jednotlivých pokut hodlá zohlednit mimo jiné úlohu jednotlivých podniků při protiprávním jednání (uvedení kritéria), nebo měla již v oznámení námitek poukázat na to, že vedoucí úloha v rámci kartelové dohody může být připsána ADM (posouzení použití kritéria)?

32. Podle mého názoru neposkytuje judikatura Soudního dvora užitečné vodítko k této otázce. To platí i pro rozsudky Soudu ve věcech HFB a další v. Komisea LR AF 1998 v. Komise, kterých se ADM dovolává na podporu druhého přístupu<sup>23</sup>. Je sice pravda, že v uvedených rozsudcích Soud uvedl, že v oznámeních námitek zaslaných podnikům Komise mimo jiné poukazovala na aktivní roli<sup>24</sup> nebo úlohu vůdce kartelové dohody<sup>25</sup>, kterou měly v dotčené kartelové dohodě, a dále uvedl, že „[tím], že Komise v oznámení námitek uvedla skutkové a právní okolnosti, na kterých hodlala založit výpočet výše pokuty, která měla být uložena žalobkyni, bylo v tomto ohledu náležitě respektováno právo žalobkyně být vyslechnuta“<sup>26</sup>, automaticky z toho však nevyplývá, že by Soud k dodržení tohoto práva považoval takový odkaz za *nezbytný*.

33. Naopak je třeba připustit, že v rozsudku Corus UK v. Komise<sup>27</sup>, kterého se ADM také dovolává, Soud zaujal přísnější postoj, pokud jde o povinnosti Komise v souvislosti s obsahem oznámení námitek, a v podstatě vyslovil názor, že nestačilo pouze odkázat na konkrétní kritérium závažnosti bez uvedení předběžného posouzení provedeného v souvislosti s tímto kritériem. Po zjištění, že Komise „je povinna uvést v oznámení námitek krátké předběžné posouzení délky trvání údajného protiprávního jednání, jeho závažnosti a otázky, zda se v tomto případě jedná o protiprávní jednání úmyslné, nebo nedbalostní“, Soud rozhodl, že v uvedené věci bylo oznámení námitek „stíženo vadou, neboť Komise v oznámení námitek neuvedla svou předběžnou kvalifikaci závažnosti spáchaného protiprávního jednání“, jelikož neupřesnila, zda se podle jejího názoru jednalo o „závažné“, nebo „velmi závažné“ protiprávní jednání ve smyslu pokynů<sup>28</sup>. Soud uvedl, že tato vada nicméně nebyla důvodem zrušení sporného rozhodnutí, jelikož nebylo prokázáno, že v případě neexistence této vady by ADM ve své odpovědi na oznámení námitek uplatnila argumenty, které by se značně lišily od argumentů, jež měly zlehčit závažnost spáchaného protiprávního jednání, a které skutečně uvedla v této odpovědi<sup>29</sup>.

34. Kladu si otázku, zda by nebyl vhodnější trochu jiný přístup. Místo toho, aby byl hned na začátku abstraktně vymezen rozsah povin-

23 — Citované výše v poznámce pod čarou 12.

24 — Rozsudek HFB a další v. Komise, citovaný výše v poznámce pod čarou 12, bod 316.

25 — Rozsudek LR AF 1998 v. Komise, citovaný výše v poznámce pod čarou 12, bod 204.

26 — Rozsudky HFB a další v. Komise (bod 317) a LR AF 1998 v. Komise (bod 205), citované výše v poznámce pod čarou 12.

27 — Citovaný výše v poznámce pod čarou 12.

28 — Tamtéž, body 146, 151 a 153.

29 — Tamtéž, body 154 až 159.

ností Komise ohledně obsahu oznámení námitek a následně se rozhodovalo tom, zda nesplnění těchto povinností mělo skutečně vliv na práva obhajoby, bylo by vhodnější odvodit rozsah těchto povinností z potřeby respektování těchto práv.

35. Pokud – jak je často potvrzeno i v judikatuře, a jak je připomenuto také v bodu 435 napadeného rozsudku – „se jedná o stanovení výše pokut, práva obhajoby dotýčných podniků jsou před Komisí zaručena prostřednictvím možnosti předkládat připomínky k délce trvání, závažnosti a předvídatelnosti protisoutěžní povahy protiprávního jednání“<sup>30</sup>, potom by Komise měla mít povinnosti – a to jen tyto –, prostřednictvím kterých by bylo možné zajistit uskutečnění této možnosti.

36. V této souvislosti se domnívám, že pokud Komise v oznámení námitek uvedla – jako v této věci –, že pro účely stanovení pokuty, která má být podniku uložena, zohlední při posouzení závažnosti protiprávního jednání úlohu tohoto podniku v rámci koluzních dohod popsanych v oznámení námitek, má dotčený podnik dostatečnou možnost předložit svá vyjádření k závěrům odvozeným ohledně jeho úlohu ze skutečností uvedených

30 — Tento názor, který se objevuje i v dalších rozsudcích Soudu (ze dne 6. října 1994, Tetra Pak v. Komise, T-83/91, Recueil, s. II-755, bod 235; HFB a další v. Komise, bod 312, a LR AF 1998 v. Komise, bod 200, citované výše v poznámce pod čarou 12; ze dne 15. června 2005, Tokai Carbon a další v. Komise, T-71/03, T-74/03, T-87/03 a T-91/03, Sb. rozh. s. II-30, zveřejněné shrnutí, bod 140; ze dne 25. října 2005, Groupe Danone v. Komise, T-38/02, Sb. rozh. s. II-4407, bod 51, a ze dne 15. března 2006, BASF v. Komise, T-15/02, Sb. rozh. s. II-497, bod 49), byl potvrzen také Soudním dvorem v rozsudku SGL Carbon v. Komise, citovaném výše v poznámce pod čarou 22, bod 57.

Komisí a argumentovat například tím, že tyto skutečnosti neprokazují, že měl aktivní roli nebo úlohu vůdce kartelové dohody.

37. Proto se domnívám, že se Soud nepustil nesprávného právního posouzení, když konstatoval, že Komise nemusela v oznámení námitek upozornit na to, že by mohla ADM považovat za jednoho z vůdců dotčené kartelové dohody.

38. Pokud jde o druhou část tohoto důvodu kasačního opravného prostředku, která se týká toho, že v oznámení námitek nebyly uvedeny skutečnosti, na základě kterých byla ve sporném rozhodnutí ADM následně přisouzena úloha vůdce kartelové dohody, domnívám se, že argumenty ADM je třeba částečně přijmout.

39. Skutečnostmi, kterých se ADM v tomto bodu kasačního opravného prostředku dovolává, jsou skutečnosti uvedené v bodech 265 a 266 odůvodnění sporného rozhodnutí, které byly převzaty ze zprávy FBI a z písemného prohlášení společnosti Cerestar. Podle zprávy FBI vypracoval jeden ze zástupců ADM mechanismus dohody „G 4/5“ a na schůzce konané dne 6. března 1991 v Basileji, kde vznikla dohoda o kyselině citronové, na které měl tento zástupce značně aktivní úlohu, byl považován za „Experta“ a zástupcem Jungbunzlauer byl přezdíván „kazatel“ (bod odůvodnění 265). Podle písemného prohlášení

společnosti Cerestar hrál další zástupce ADM klíčovou úlohu a předsedal schůzkám „šerpů“ (jinými slovy schůzkám těch, kteří působili na technické úrovni, na rozdíl od tzv. schůzek „Masters“ na vyšší úrovni) a obvykle připravoval materiály a návrhy tarifů, které měly být smlouveny (bod 266 odůvodnění). Komise tyto okolnosti považovala za „dodatečné důkazy dostačující k přijetí závěru, že ADM měla vedoucí úlohu v rámci kartelové dohody“, po zjištění, že „existence cyklu dvoustranných schůzek mezi ADM a jejími soutěžiteli v krátké době před první mnohostrannou schůzkou kartelové dohody nestačí k závěru, že ADM je strůjcem kartelové dohody“ (bod odůvodnění 264). Tudíž se zdá, že tyto skutkové okolnosti byly určující při přisouzení vedoucí úlohy v rámci kartelové dohody společnosti ADM.

40. Důvod kasačního opravného prostředku, podle kterého bylo odůvodnění napadeného rozsudku ve vztahu k argumentaci ADM týkající se neuvedení těchto skutečností v oznámení námitek nedostatečné, lze považovat za neopodstatněný. Ačkoliv Soud blíže nevysvětlil důvody, proč podle jeho názoru toto opomenutí nepřispělo k porušení práv obhajoby ADM, lze se domnívat, že tyto důvody implicitně vyplývají z bodu 439 napadeného rozsudku. Bod 439 se sice týká jiného argumentu – který zamítá –, ve kterém ADM tvrdila, že se během správního řízení nemohla vyjádřit k použití zprávy FBI a písemnému prohlášení společnosti Cerestar jako důkazů. Rozsah tohoto bodu je však širší, jak vyplývá i z věty „včetně co se týče jejich použití jako důkazů“, do té míry, že se zdá, že Soud vyjadřuje názor, že připojení těchto dvou dokumentů k oznámení námitek stačilo

k tomu, aby se účastníci řízení mohli vyjádřit nejen k jejich použití jako důkazů, ale i ke skutkovým okolnostem v nich uvedeným.

41. Na druhou stranu se domnívám, že se Soud dopustil nesprávného právního posouzení tím, že konstatoval, že v oznámení námitek nebylo třeba uvést skutkové okolnosti uvedené v bodech 265 a 266 odůvodnění sporného rozhodnutí.

42. Respektování práv obhajoby podle mého názoru vyžaduje, aby v oznámení námitek byly příjemcům zpřístupněny alespoň ty skutečnosti a související důkazní prostředky, kterých se má Komise v úmyslu dovolávat při svém posouzení v konečném rozhodnutí<sup>31</sup>.

43. Podle Soudního dvora „[d]održování práv obhajoby vyžaduje, aby dotyčnému podniku bylo v průběhu správního řízení umožněno

31 — V této souvislosti viz rozsudek ze dne 25. října 1983, AEG-Telefunken v. Komise (107/82, Recueil, s. 3151), podle kterého Komise nemohla v konečném rozhodnutí zohlednit ani konkrétní okolnosti (viz body 21 a 28) nebo určité dokumenty (viz body 21 a 27), jelikož nebyly uvedeny v oznámení námitek.

užitečně vyjádřit své stanovisko k realitě a relevanci skutkového stavu a dovolávaných okolností, jakož i k dokumentům použitým Komisí na podporu jejího tvrzení, že došlo k protiprávnímu jednání<sup>32a</sup>.

jako důkaz o skutečnostech uvedených v *tomto oznámení*.

44. Povinnost Komise předem oznámit skutečnosti a související důkazy, které zamýšlí použít v konečném rozhodnutí – která tak byla potvrzena v souvislosti s konstatováním protiprávního jednání –, se podle mého názoru musí vztahovat i na uložení pokuty a stanovení její výše<sup>33</sup>.

46. Znamená skutečnost, že tyto okolnosti vyplývaly z uvedených dokumentů – které podle oznámení námitek měly být použité jako důkazy –, nutně to, že se ADM mohla vyjádřit k realitě a relevanci těchto okolností?

47. ADM tvrdí, že je třeba vycházet z rozsudku Soudu ve věci *Shell v. Komise*, z kterého vyplývá zejména<sup>34</sup>, že:

45. Pro projednávanou věc je mimo jiné charakteristické to, že závěr Komise o vedoucí úloze ADM se nesporně zakládá na skutkových okolnostech (uvedených v bodech 265 a 266 odůvodnění sporného rozhodnutí), které nejsou uvedeny v oznámení námitek, ale které jsou údajně prokázány v dokumentech připojených k oznámení námitek – jak zdůraznila Komise – a v tomto oznámení uvedených, i když jen

- dokumenty, které jsou připojeny k oznámení námitek, ale nejsou v něm uvedeny, mohou být ve vztahu k podniku, který je příjemcem tohoto oznámení, použité jen tehdy, pokud tento podnik může z oznámení námitek dostatečně vyvodit závěry, ke kterým měla Komise v úmyslu dospět<sup>35</sup>;

32 – Rozsudek ze dne 25. ledna 2007, Dalmine v. Komise (C-407/04 P, Sb. rozh. s. I-829, bod 44 a v něm citovaná judikatura).

33 – V rozsudku ze dne 14. července 2005, Thyssen Krupp v. Komise (C-65/02 P a C-73/02 P, Sb. rozh. s. I-6773, bod 92), Soudní dvůr zopakoval výrok uvedený v bodě 43 tohoto stanoviska, ale použil výrazy, které zřejmě rozšiřují jeho působnost: „Soud právem připomněl, že řádné dodržování této zásady vyžaduje, aby dotyčným podnikům bylo již ve stadiu správního řízení umožněno náležitě předložit své stanovisko k realitě a relevanci tvrzených skutečností a okolností, jakož i k dokumentům použitým Komisí na podporu jejich tvrzení“ (zvýraznění provedeno autorem tohoto stanoviska).

34 – Citovaný výše v poznámce pod čarou 13.

35 – Tamtéž, bod 56. V tomto smyslu viz rovněž rozsudky ze dne 10. března 1992, ICI v. Komise (T-13/89, Recueil, s. II-1021, bod 35); ze dne 15. března 2000, Cimenteries CBR a další v. Komise (T-25/95, T-26/95, T-30/95 až T-32/95, T-34/95 až T-39/95, T-42/95 až T-46/95, T-48/95, T-50/95 až T-65/95, T-68/95 až T-71/95, T-87/95, T-88/95, T-103/95 a T-104/95, Recueil, s. II-491, bod 323), a ze dne 30. září 2003, Atlantic Container Line a další v. Komise (T-191/98, T-212/98 až T-214/98, Recueil, s. II-3275, bod 162).

- dokumenty, které jsou připojeny k oznámení námitek a jsou v něm na podporu konkrétní námitky uvedeny, mohou být v rozhodnutí použity na podporu jiné námitky vůči stejnému podniku jen v tom případě, že tento podnik může z oznámení námitek a z obsahu dokumentů dostatečně vyvodit závěry, ke kterým měla Komise v úmyslu dospět<sup>36</sup>.

48. Tato kritéria se zdají být správná, protože umožňují dosáhnout rovnováhy mezi požadavky týkajícími se práv obhajoby podniku a těmi, které se týkají efektivního průběhu správních řízení prováděných Komisí. Dokumenty, které jsou připojeny k oznámení námitek, mohou být (a často také jsou) velmi četné a objemné, a jak správně tvrdí ADM, je tudíž nepředstavitelné, aby příjemce měl povinnost hledat v takových dokumentech všechny skutečnosti, které by se čistě teoreticky mohly vykládat jako důkazy proti němu, a zpochybňovat jejich pravdivost a význam.

49. Obdobné kritérium jako ve věci Shell v. Komise by se mělo podle mého názoru použít i ve věcech – jako je tato –, ve kterých se dokumenty připojené k oznámení námitek a v tomto oznámení uvedené použijí v konečném rozhodnutí jako důkazy pro jiné skutkové okolnosti než ty, jež byly uvedeny v oznámení námitek. Toto použití by mělo být možné jen v tom případě, kdy je konstatováno, že podnik může *na základě oznámení námitek* a vzhledem k obsahu uvedených

dokumentů odvodit *skutková* zjištění, ke kterým měla Komise v úmyslu dospět.

50. Domnívám se tudíž, že se Soud dopustil nesprávného právního posouzení, když, aniž by použil takový test, vyslovil názor, že samotná skutečnost, že zpráva FBI a písemné prohlášení společnosti Cerestar byly připojeny k oznámení námitek, znamená, že Komise se ve vztahu ke ADM může v konečném rozhodnutí dovolávat skutkových okolností uvedených v bodech 265 a 266 odůvodnění tohoto rozhodnutí.

51. Toto nesprávné právní posouzení nelze napravit změnou odůvodnění<sup>37</sup>, což je postup povolený jen v případě, kdy odůvodnění, které je z hlediska práva nesprávné, je nahrazeno čistě právním odůvodněním<sup>38</sup>. Použití tohoto testu, kterým mělo být určeno, zda ADM mohla z oznámení námitek a obsahu dvou dotčených dokumentů vyvodit, že Komise měla v úmyslu jí vytknout uvedené skutkové okolnosti, však představuje posouzení skutkového stavu, které nepatří do pravomoci Soudního dvora v řízení o kasačním opravném prostředku. Pokud jde o aspekt uvedený v bodě 50, měl by být podle mého názoru

37 — Podle judikatury Soudního dvora, jestliže je z odůvodnění rozsudku Soudu zřejmé porušení práva Společenství, ale jeho výrok se jeví opodstatněný z jiných právních důvodů, musí být kasační opravný prostředek podaný proti tomuto rozsudku zamítnut (mezi mnoha, rozsudky ze dne 9. června 1992, Lestelle v. Komise, C-30/91 P, Recueil, s. I-3755, bod 28; ze dne 15. prosince 1994, Finsider v. Komise, C-320/92 P, Recueil, s. I-5697, bod 37, a ze dne 13. července 2000, Salzgitter v. Komise, C-210/98 P, Recueil, s. I-5843, bod 58).

38 — Kromě judikatury citované v předchozí poznámce pod čarou viz podrobněji stanovisko generálního advokáta P. Légera ze dne 4. července 1996 ve věci Ojha v. Komise, C-294/95 P, Recueil, s. I-5863, bod 179, a moje stanovisko ze dne 11. ledna 2007 ve věci Holcim (Deutschland) v. Komise, Sb. rozh. s. I-2941, bod 123.

36 — Rozsudek Shell v. Komise, citovaný výše v poznámce pod čarou 13, bod 62.

napadený rozsudek zamítnut, aniž by bylo třeba přihlížet k žalobním důvodům ADM uvedeným v bodu 20 písm. a), b) a c) nebo k argumentům Komise uvedeným v bodu 23, které jsou při použití tohoto testu relevantní, pokud vůbec, v jiném kontextu.

*C – Žaloba proti spornému rozhodnutí: posouzení existence porušení práv obhajoby v souvislosti s přisouzením úlohy vůdce kartelové dohody ADM*

52. Pro účely přezkoumání, v relevantním rozsahu, žalobního důvodu uplatněného v prvním stupni týkajícího se údajného porušení práv obhajoby ADM, pokud jde o úlohu vůdce v rámci kartelové dohody, je třeba – jak jsem již uvedl výše – prověřit, zda ADM mohla z oznámení námitek a obsahu dvou dotčených dokumentů k němu připojených dostatečně vyvodit, že Komise zamýšlela použít vůči ní skutečnosti, které byly později uvedeny v bodech 256 a 266 odůvodnění sporného rozhodnutí, jako důkaz o vedení kartelové dohody.

53. Domnívám se, že na tuto otázku nelze odpovědět kladně. Jak ADM správně zdůraz-

nila, v bodu 161 oznámení námitek se uvádí, že Komise při posuzování závažnosti protiprávního jednání přihlédne k „výše uvedeným a posouzeným skutečnostem“, a v bodu 162 se uvádí, že při určování výše pokuty pro každý podnik přihlédne k úloze, kterou každý z nich měl v koluzních ujednáních, „jak je uvedeno výše“. Skutečnosti uvedené v bodech 265 a 266 odůvodnění sporného rozhodnutí nejsou popsány ani v bodech 63, 71, 84, 85, 93, 94 a 104, kterých se Komise ve svém vyjádření k žalobě dovolává, ani v jiných bodech oznámení námitek. V bodě 50 oznámení námitek se sice uvádí, že Komise zamýšlela použít mimo jiné zprávu FBI a písemné prohlášení společnosti Cerestar jako důkazy, ale pouze v souvislosti s prokázáním „skutečností uvedených v bodu C“ tohoto oznámení<sup>39</sup>.

54. Ze skutečnosti zdůrazňované Komisí, že ADM ve svojí odpovědi na oznámení námitek odkazovala jak na zprávu FBI, tak na písemné prohlášení společnosti Cerestar, a dokonce na zprávu FBI, když tvrdila, že nebyla vůdcem nebo strůjcem kartelové dohody, nelze vyvodit, že ADM rozuměla nebo měla rozumět tomu, že okolnosti, které byly později uvedeny v bodech 265 a 266 odůvodnění sporného rozhodnutí, budou použity proti ní.

39 — Jednotlivé části oznámení námitek vyhotoveného v angličtině přeložil autor tohoto stanoviska.

55. Nechápu, jak by bylo rozumně možné dojít k závěru, že z obsahu oznámení námitek, i kdyby bylo posuzováno s ohledem na dokumenty k němu připojené, mohla ADM odvodit, že uvedené skutečnosti budou použity proti ní.

56. Žalobní důvod uplatněný v prvním stupni, vycházející z údajného porušení práv obhajoby ADM, by tedy měl být podle mého názoru ve výše uvedeném smyslu přijat.

57. Při posuzování, zda ADM měla vedoucí úlohu v rámci kartelové dohody o kyselině citronové, proto nelze přihlížet ke skutkovým okolnostem uvedeným v bodech 265 a 266 odůvodnění sporného rozhodnutí, které – jak jsem uvedl v bodě 39 – však byly podle vlastních slov Komise určující pro její konstatování, že ADM měla vedoucí úlohu v rámci kartelové dohody. Chtěl bych dodat, že ve sporném rozhodnutí také není jasné, zda okolnosti, kterých se Komise v této souvislosti dovolává, zahrnují také sérii dvoustranných schůzek mezi ADM a jejími konkurenty, které byly uvedeny v bodu 263 odůvodnění sporného rozhodnutí a které se uskutečnily krátce před první mnohostrannou schůzkou kartelu. V bodu 264 odůvodnění Komise uvedla, že tyto dvoustranné schůzky naznačovaly, že ADM měla úlohu *strůjce kartelové dohody*, i když samotná skutečnost, že se tyto schůzky uskutečnily, to dostatečně neprokazovala. Komise dodala, že přesto měla k dispozici

„dostatek doplňujících důkazů o tom, že ADM byla *vůdcem* kartelové dohody“<sup>40</sup>.

58. Jak se však uvádí v bodu 2 pokynů ohledně přitěžujících okolností, je třeba rozlišovat mezi úlohou „vůdce“ při protiprávním jednání, která se týká fungování kartelové dohody, a „podněcovatele“ protiprávního jednání, která se vztahuje k době vzniku nebo rozšíření kartelové dohody<sup>41</sup>. Indicie týkající se případné úlohy podniku jako podněcovatele kartelové dohody tudíž nemohou být důkazem toho, že měl úlohu vůdce kartelové dohody. Dotčené dvoustranné schůzky tudíž nejsou relevantní jako základ pro určení, že ADM byla vůdcem kartelové dohody.

59. Ani před Soudem, ani před Soudním dvorem Komise neuvedla další skutečnosti relevantní pro tyto žalobní důvody, které by soud Společenství mohl zohlednit v rámci své plné jurisdikce v oblasti pokut.

60. Vzhledem k tomu, že podmínky, na základě kterých bylo možné konstatovat

<sup>40</sup> — Kurziva provedena autorem tohoto stanoviska.

<sup>41</sup> — Viz konstatování Soudu v tomto smyslu v rozsudku BASF v. Komise, citovaném výše v poznámce pod čarou 30, bod 316, podle kterého „při zkoumání role žalobkyně v protiprávních jednáních, o něž se v projednávané věci jedná, je třeba odlišovat pojem „vůdce“ od pojmu „podněcovatele protiprávního jednání“ a provést dvě oddělené analýzy pro účely ověření, zda žalobkyně hrála tu či onu roli“.

vedoucí úlohu ADM v rámci kartelové dohody, nebyly splněny, je třeba zrušit 35% zvýšení základní částky, které Komise společností uložila z důvodu přitěžujících okolností.

61. Dále se budu zabývat dalšími čtyřmi důvody kasačního opravného prostředku, které se také týkají otázky vedení kartelové dohody, a přitom nebudu zohledňovat závěry, ke kterým jsem došel v předchozích bodech, s ohledem na důležitost některých faktorů v rámci těchto důvodů kasačního opravného prostředku a pro případ, že by Soudní dvůr, na rozdíl od mého návrhu, konstatoval, že důvod kasačního opravného prostředku přezkoumaný výše je neopodstatněný.

*D – Druhý důvod kasačního opravného prostředku, vycházející z porušení procesních záruk použitím zprávy FBI k prokázání vedoucí úlohy ADM v rámci kartelové dohody*

## 1. Úvahy Soudu

62. ADM před Soudem vytkla Komisi, že se dopustila nesprávného právního posouzení tím, že svůj závěr o ADM jako vůdci kartelové dohody založila na některých částech zprávy

FBI. Podle ADM neměla Komise použít tuto zprávu jako důkaz o tom, že ADM byla vůdcem kartelové dohody. V této souvislosti uvádí procesní důvody a argumenty týkající se věrohodnosti tohoto dokumentu. Pokud jde o první aspekt, tvrdí zejména, že i) zprávu vypracovaly orgány třetí země pro účely vyšetřování, ve kterém se neuplatňovaly procesní záruky stanovené právem Společenství; ii) bývalý zástupce ADM ani jeho právní zástupce svá prohlášení následně nečetli, neschválili ani nepodepsali; iii) pokud jde o prohlášení v uvedeném dokumentu, ADM neměla možnost před Komisí uplatnit právem Společenství uznané právo na ochranu před sebeobviněním; iv) americké orgány pro hospodářskou soutěž výslovně prohlásily, že prohlášení bývalého zástupce ADM bez soudního příkazu nezveřejní, s výjimkou řízení zahájeného americkými orgány. Pokud jde o druhý aspekt, ADM tvrdila, že zpráva FBI byla nevěrohodná s ohledem na svou povahu a vnitřní rozpory, a jelikož byla v rozporu s ostatními důkazy.

63. V napadeném rozsudku Soud zamítl námitky procesní povahy z důvodů uvedených v bodech 261 až 270 tohoto rozsudku, jakož i ty, které se týkaly správnosti posouzení obsahu uvedené zprávy Komisí.

64. V tomto důvodu kasačního opravného prostředku je kritizováno pouze odůvodnění v bodech 261 až 270 napadeného rozsudku.

65. Soud v těchto bodech nejprve konstatoval, že „[j]e nesporné, že žádné ustanovení nezakazuje Komisi vycházet, jako z důkazu, který může sloužit k určení porušení článků 81 ES a 82 ES a ke stanovení pokuty, z dokumentu, který byl, jako v projednávaném případě, co se týče zprávy FBI, vypracován v rámci jiného řízení, než které vedla samotná Komise“<sup>42</sup>.

66. Poté, co Soud uvedl, že od rozsudku Orkem v. Komise<sup>43</sup> uznává judikatura Společenství právo podniku nebýt Komisí v rámci článku 11 nařízení č. 17 nucen přiznat svoji účast na protiprávním jednání, poznamenal, že skutková situace projednávaného případu je odlišná od situací v této judikatuře, pro které byla charakteristická skutečnost, že Komise pokládala otázky podnikům<sup>44</sup>.

67. Soud nicméně rozhodl, že „vychází-li Komise, jako v projednávaném případě, v rámci svého volného posuzování důkazů, které má k dispozici, z výpovědi učiněné v kontextu odlišném od kontextu řízení před Komisí a obsahuje-li tato výpověď možné informace, které by dotčený podnik byl oprávněn podle judikatury Orkem v. Komise [...] odmítnout Komisi předat, je Komise

povinna zajistit dotčenému podniku procesní práva odpovídající právům poskytnutým uvedenou judikaturou“<sup>45</sup>.

68. Podle Soudu „[d]održení těchto procesních záruk zahrnuje, v kontextu obdobném projednávanému případu, aby Komise byla i bez návrhu povinna posoudit, zda na první pohled existují vážné pochybnosti o dodržení procesních práv dotčených účastnic v rámci řízení, v průběhu kterého poskytly takové výpovědi. Při neexistenci takových vážných pochybností musejí být procesní práva dotčených účastnic považována za dostatečně zaručená, pokud Komise v oznámení námitek jasně uvádí, případně i tím, že k tomuto oznámení připojí dotčené dokumenty, že hodlá z dotčených výpovědí vycházet. Tímto způsobem umožňuje Komise dotčeným účastnicím řízení zaujmout stanovisko nejen vůči obsahu těchto výpovědí, ale rovněž k případným nesrovnalostem nebo zvláštním okolnostem doprovázejícím jejich vznik nebo jejich předložení Komisi.“<sup>46</sup>

69. Při uplatnění těchto kritérií na projednávanou věc Soud nejdříve uvedl, že „zpráva FBI byla předložena Komisi soutěžitelem ADM, společností Bayer, která se rovněž účastnila

42 — Napadený rozsudek, bod 261.

43 — Rozsudek ze dne 18. října 1989 (374/87, Recueil, s. 3283).

44 — Napadený rozsudek, body 262 a 263.

45 — Napadený rozsudek, bod 264.

46 — Napadený rozsudek, bod 265.

kartelové dohody [...], a [...] ADM neuplatnila, že by tento dokument byl společností Bayer nebo Komisí získán protiprávně.“<sup>47</sup>

70. Soud zadruhé konstatoval, že „zpráva FBI představuje dokument vypracovaný orgánem Spojených států příslušným pro stíhání tajných kartelů, který byl předložen americkým soudům v řízení, jehož předmětem byla tatáž kartelová dohoda“, a že „[n]eobsahovala žádný vnější znak, který by měl Komisi automaticky vést k pochybám o důkazní hodnotě“.<sup>48</sup>

71. Soud zatřetí uvedl, že v oznámení námitek Komise uvedla, že hodlá z této zprávy vycházet a že k tomuto oznámení tento dokument připojila, čímž ADM umožnila „zaujmout stanovisko nejen vůči obsahu tohoto dokumentu, ale rovněž k případným nesrovnalostem nebo zvláštním okolnostem doprovázejícím jeho vznik, tak jak byly uplatněny před Soudem [...], nebo jeho předložení Komisi, z důvodu kterých Komise podle ADM nemohla z tohoto dokumentu vycházet, aniž by porušila procesní práva zaručená právem Společenství.“<sup>49</sup>

72. Soud také poznamenal, že ADM ve své odpovědi na oznámení námitek nevznesla žádnou kritiku zohlednění tohoto dokumentu

Komisí, ale naopak sama z tohoto dokumentu výslovně vycházela při uplatňování svých argumentů. Soud dále uvedl, že ADM ani netvrdila, že by v jakýkoliv jiný okamžik správního řízení upozornila Komisi na nedostatečnou spolehlivost zprávy FBI nebo požádala Komisi o výslech bývalého zástupce ADM, pokud jde o věrohodnost jeho tvrzení uvedených v této zprávě.<sup>50</sup>

73. Soud tudíž došel k závěru, že „v takové situaci“ Komise tím, že při „svém volném posuzování důkazů, které měla k dispozici“, vycházela ze zprávy FBI, neporušila procesní práva zaručená právem Společenství.<sup>51</sup>

## 2. Argumenty účastníků řízení

74. ADM tvrdí – dovolávajíc se rozsudků Španělské banky<sup>52</sup> a Otto<sup>53</sup> –, že v řízení o domnělém protiprávním jednání podle článku 81 ES Komise nemůže jako důkaz použít informace, které získaly a použily, i když legálně, veřejné orgány v souvislosti s jinými řízeními. Zpráva FBI byla vypracována ve zcela jiných právních souvislostech, než v jakých působí Komise, ve kterých jsou poskytovány jiné právní záruky, než které poskytuje právo Společenství. ADM připomíná, že ani bývalý zástupce ADM, ani jeho

50 — Napadený rozsudek, bod 269.

51 — Napadený rozsudek, bod 270.

52 — Rozsudek ze dne 16. července 1992, Asociación Española de Banca Privada a další (C-67/91, Recueil, s. I-4785).

53 — Rozsudek ze dne 10. listopadu 1993 (C-60/92, Recueil, s. I-5683).

47 — Napadený rozsudek, bod 266.

48 — Napadený rozsudek, bod 267.

49 — Napadený rozsudek, bod 268.

právní zástupce neměl možnost následně přecíst, schválit a podepsat tuto zprávu. Kromě toho zdůrazňuje, že zpráva měla být důvěrná, jak vyplývá z její první strany, a měla se použít pouze v souvislosti s řízením ve Spojených státech, což vyplývá z písemného závazku amerických orgánů pro hospodářskou soutěž v dopise ze dne 13. června 1997 předloženém Soudu<sup>54</sup>.

75. ADM se konkrétně dovolává práva podniku na ochranu před sebeobviněním, které bylo potvrzeno v rozsudku Orkem v. Komise<sup>55</sup>, a tvrdí, že z rozsudku Otto<sup>56</sup> vyplývá, že Komise porušuje toto právo, jestliže jako důkazy používá informace získané donucením v jiných řízeních, které by z důvodu tohoto práva nemohla přímo získat prostřednictvím vlastní donucovací pravomoci<sup>57</sup>.

76. Podle ADM jsou kritéria, která Soud stanovil v bodě 265 napadeného rozsudku (viz bod 68), v rozporu s uvedenými pravidly, která ADM odvodila z judikatury Společenství. Kromě toho dodržování procesních

záruk poskytnutých podnikům právem Společenství, zejména práva na ochranu před sebeobviněním, je v každém případě pro Komisi závazné, i když dotčený podnik v tomto směru nepředložil žádný požadavek, a opačný závěr nelze vyvodit ani ze skutečnosti, že neexistují vážné pochybnosti o dodržení procesních práv ve „vedlejších“ řízeních, ve kterých byly informace získány, nebo ze skutečnosti, že dokument obsahující informace Komise připojila k oznámení námitek. Bezvýznamné jsou také další skutečnosti, kterým naopak Soud ve svojí analýze připisuje význam, přičemž podle ADM Komise nejednala ve shodě s výše potvrzenými kritérii, jakými jsou například skutečnost, že třetí podnik mohl dokument legálně získat a předat Komisi anebo ho mohl vypracovat příslušný orgán Spojených států, nebo – ADM tuto možnost vylučuje – mohl mít důkazní hodnotu a mohl být předložen před soudy Spojených států v řízení o kartelové dohodě o kyselině citronové.

77. ADM v této souvislosti také tvrdí, že Soud tím, že v bodě 229 napadeného rozsudku uvedl, že výpovědi ve zprávě FBI byly učiněny během „výslechu před velkou porotou“, a v bodě 267 toho rozsudku uvedl, že zpráva byla „předložena americkým soudům v řízení, jehož předmětem byla tatáž kartelová dohoda [o kyselině citronové]“, učinil skutkové zjištění, které bylo stíženo věcnými nepřesnostmi vyplývajícími z dokumentů ve spise, a jako takové je možné ho v kasačním řízení zamítnout. Zaprvé, ze samotné zprávy FBI vyplývá, že bývalého zástupce ADM nevyšlechala „velká porota“, ale právníci odboru pro hospodářskou soutěž Ministerstva spravedlnosti USA a agent FBI; zadruhé, před

54 — Viz kasační opravný prostředek, bod 42 a konec bodu 44.

55 — Citovaný výše v poznámce pod čarou 43.

56 — Citovaný výše v poznámce pod čarou 53.

57 — Viz kasační opravný prostředek, body 41 a 43.

americkými soudy se nekonalo žádné řízení týkající se kartelové dohody o kyselině citrónové, jelikož všechny zúčastněné podniky uzavřely „plea agreements“ (soudní dohody).

78. ADM dále tvrdí, že Soud „zkreslil důkazy“, když došel k závěru, že Komise *prima facie* nemohla mít vážné pochybnosti o dodržení procesních práv. Podle ADM určité okolnosti v této věci, které vyplývají ze zprávy FBI, jasně hovořily ve prospěch použití judikatury zavedené rozsudkem Orkem v. Komise a Komise si měla této použitelnosti všimnout i bez návrhu.

79. Na závěr ADM kritizuje tu část napadeného rozsudku, ve které je uvedeno, že skutečnost, že ADM ve svojí odpovědi na oznámení námitek nezpochybnila přípustnost zprávy FBI jako důkazu, „odůvodňuje porušení základních práv“, a to znamená, že ADM ztratila svoje právo vznést námitky před soudem Společenství.

80. Komise tvrdí, že tento důvod kasačního opravného prostředku je neopodstatněný v celém rozsahu.

81. Komise především tvrdí, že Soud správně konstatoval, že ochrana potvrzená rozsudkem Orkem v. Komise by v projednávané věci měla být přizpůsobena konkrétním okolnostem s ohledem na skutečnost, že Komise získala zprávu FBI od třetího podniku a nepožádala o ni přímo ADM. Za těchto okolností měla podle názoru Komise sama povinnost ověřit, zda použití tohoto dokumentu nebude mít nepříznivý vliv na procesní práva ADM. Jak uznal Soud, nejvhodnějším způsobem bylo umožnit ADM, aby vyjádřila svůj názor na použití tohoto dokumentu, což Komise učinila, když citovala dokument v oznámení námitek a připojila ho k němu.

82. Zástupce Komise na jednání uvedl, že je možné vzdát se práva zaručeného rozsudkem Orkem v. Komise, jestliže se dotčený podnik může rozhodnout, zda toto právo uplatní, či neuplatní, a že ADM během správního řízení před Komisí nevznesla námitky proti použití zprávy FBI, i když k tomu měla příležitost. Zástupce Komise dodal, že americké orgány respektovaly práva obhajoby při výpovědi

bývalého zástupce ADM, a zejména že ve Spojených státech podniky – na rozdíl od fyzických osob – nemají podle pátého dodatku ústavy USA právo odmítnout vypovídat.

dále považuje za „absurdní“ žalobní důvod uvedený výše v bodě 79 a je toho názoru, že základní práva ADM by byla porušena v tom případě, kdyby jí Komise neoznámila svůj úmysl použít zprávu FBI a kdyby jí nedala možnost vyjádřit se k jejímu použití. Jak však konstatoval Soud, Komise v oznámení námitek ADM řádně tento úmysl oznámila, a tím jí umožnila vznést námitky proti použití zprávy FBI.

83. Komise zdůrazňuje, že pokud by byla připuštěna námitka ADM týkající se způsobu, jakým Soud přizpůsobil ochranu nabízenou v rozsudku *Orkem v. Komise* okolnostem projednávané věci, mělo by to „nepatřičný důsledek“ spočívající v tom, že by bylo automaticky vyloučeno použití všech dokumentů obsahujících výpovědi proti podniku, které zpřístupnil jiný podnik.

### 3. Posouzení

#### a) Výklad napadeného rozsudku

84. Komise také tvrdí, že na rozdíl od argumentu ADM (viz bod 76) byly všechny skutečnosti v posouzení Soudu relevantní v tom ohledu, že byly potřebné k tomu, aby bylo v projednávané věci možné přiměřeným způsobem použít pravidlo stanovené rozsudkem *Orkem v. Komise*.

86. Zdá se, že úvahy Soudu uvedené v bodech 261 až 270 napadeného rozsudku nejsou zcela jasné.

85. Pokud se jedná o údajné zkreslení důkazů, nemůže Komise pochopit tento žalobní důvod a ani nechápe, v jakém smyslu by mohl prokázat protiprávnost napadeného rozsudku, i kdyby byl obhajitelný. Komise

87. Výchozí bod těchto úvah je nicméně jasný a v zásadě vyjadřuje toto tvrzení: Komise může v řízení o domnělém porušení článků 81 ES a 82 ES v zásadě použít jako důkaz dokument vypracovaný v rámci jiného řízení, než které vedla samotná Komise.<sup>58</sup>

<sup>58</sup> — Napadený rozsudek, bod 261.

88. Druhé stadium úvah vyjadřuje v podstatě toto tvrzení: pokud Komise používá jako důkaz výpověď získanou v rámci jiného řízení, než které vedla ona samotná, musí dotčenému podniku zaručit „procesní práva odpovídající“ právům, která má podnik podle práva Společenství v řízení, které vedla Komise<sup>59</sup>. Toto tvrzení je sice samo o sobě jasné, ale je třeba ho vysvětlit ve světle vyjádření, která Soud poskytuje při popisu způsobu, kterým Komise musí tuto povinnost splnit.

89. V tomto ohledu Soud uvádí, že Komise musí nejdříve „i bez návrhu posoudit, zda na první pohled existují vážné pochybnosti o dodržení procesních práv dotčených účastnic v rámci řízení, v průběhu kterého poskytl takové výpovědi“<sup>60</sup>.

90. Zdá se, že se tato část, která je zjevně v rozporu s předpokladem týkajícím se nutnosti dodržování práv odpovídajících právům přiznaným právem Společenství<sup>61</sup> a s následnými odkazy na dodržování „procesních práv zaručených právem Společenství“<sup>62</sup>,

týká dodržování procesních práv, o která se opírá „původní“ řízení, což v projednávané věci znamená procesní práva stanovená právními předpisy USA týkajícími se vyšetřování vedených americkými orgány pro hospodářskou soutěž. Také se zdá, že Soud chtěl volně vyjádřit právě tento význam, když odkazoval na „případné nesrovnalosti“ týkající se obsahu zprávy FBI nebo jejího předložení Komisi<sup>63</sup> (nesrovnalosti, jejichž existenci lze posoudit pouze podle práva USA) a také když odkazoval – v souvislosti s použitím prvního kritéria *prima facie* ověření existence vážných pochybností o dodržení procesních práv v projednávané věci (viz bod 70) – na otázky práva USA, jako je například pravomoc orgánu, který vypracoval dotčenou zprávu.

91. Domnívám se, že i když je odůvodnění rozsudku v těchto bodech možné kritizovat pro jeho nedostatečnost nebo nekonzistentnost, může bez ohledu na nevhodné znění některých částí poskytnout přiměřený výklad, a to v tom smyslu, že:

- a) možnost použití prohlášení získaných v „zahraničním“ řízení jako důkazů v řízení vedeném Komisí předpokládá zaprvé, že byly dodrženy procesní záruky

59 — Napadený rozsudek, bod 264.

60 — Napadený rozsudek, bod 265.

61 — Napadený rozsudek, bod 264.

62 — Napadený rozsudek, body 268 a 270.

63 — Napadený rozsudek, body 265 a 268.

stanovené tím právním pořádkem, podle kterého byla tato prohlášení získána, a zadruhé, že *modus operandi* použitý těmito zahraničními orgány při získávání prohlášení je slučitelný s procesními právy podle práva Společenství;

použití dokumentu obsahujícím tyto výpovědi to, že jsou tím poškozena jeho procesní práva, nemůže vyloučit, že takové použití skutečně tato práva poškodí. V případě vznesení námitek podnikem je Komise bude muset zvážit a na základě právně bezchybných argumentů posoudit jejich význam.

- b) před použitím takových prohlášení jako důkazů ve svém vlastním řízení je Komise povinna ověřit, zda neexistují vážné pochybnosti i) o dodržení procesních práv v zahraničním řízení, která dotčenému účastníku řízení náleží podle zahraničního právního pořádku, a ii) o slučitelnosti *modu operandi* použitého při získávání dotčených prohlášení s procesními právy podle práva Společenství.

94. Zdá se, že Soud chtěl ve skutečnosti vyjádřit to, že pokud dotčený podnik nevznese námitky proti použití prohlášení získaných v zahraničním řízení jako důkazů v řízení před Komisí, může Komise vyvodit závěr, že toto použití nepoškozuje procesní práva podniku.

92. Soud dále uvádí, že pokud neexistují vážné pochybnosti o dodržení „procesních práv“, musí Komise v oznámení námitek uvést úmysl použít prohlášení získané v zahraničním řízení<sup>64</sup>.

- b) Správnost kritérií analýzy použitých v napadeném rozsudku

93. V tomto směru se s ohledem na doslovné znění bodu 265 napadeného rozsudku zdá, že Soud zastává názor, že samotné splnění této povinnosti stačí jako záruka respektování těchto práv. Podle mého názoru je takový závěr zcela nesprávný. Je totiž zřejmé, že samotná možnost podniku namítat proti

95. Ve světle argumentů účastníků řízení nyní přezkoumám slučitelnost kritérií, která Soud použil ve svém odůvodnění, jak jsou vymezena v bodě 87 (neexistence všeobecného zákazu použití důkazu předloženého v jiném řízení, než které vedla samotná Komise), v bodě 91 písm. a) (podmínka

64 — Napadený rozsudek, bod 265.

tohoto použití, zejména respektování procesních práv) a v bodě 91 písm. b) a v bodě 94 (postup, který musí Komise dodržet, aby bylo zajištěno respektování uvedených práv).

96. Otázka týkající se pravidel dokazování v řízeních o údajném porušení článků 81 ES a 82 ES a přenesení důkazů z jednoho řízení do druhého, nebo dokonce z jednoho právního pořádku do druhého je nepochybně otázkou velmi citlivou, a vyžaduje tudíž podrobnou analýzu.

i) Neexistence všeobecného zákazu použití důkazu předloženého v jiném řízení, než které vedla samotná Komise

97. ADM především zpochybňuje právo Komise použít jako důkaz v řízení o údajném porušení článku 81 ES informace získané v jiném řízení a v této souvislosti se dovolává rozsudků Španělské banky a Otto.

98. V rozsudku Španělské banky<sup>65</sup> Soudní dvůr z článku 214 Smlouvy o ES (nyní článek

287 ES, týkající se služebního tajemství) a z ustanovení nařízení č. 17 vyvodil, že členské státy v rámci svojí pravomoci uplatňovat vnitrostátní pravidla hospodářské soutěže a pravidla hospodářské soutěže Společenství nemohou jako důkaz používat nezveřejněné informace obsažené v odpovědích na žádosti o informace adresované podnikům podle článku 11 nařízení č. 17 nebo informace obsažené v žádostech a oznámeních uvedených v člácích 2, 4 a 5 tohoto nařízení. Odkaz ADM na rozsudek Španělské banky však není použitelný, jelikož uvedený rozsudek se týká (a zakazuje) použití informací, které Komise získala v řízení, které vedla podle nařízení č. 17, jako důkazů v řízení před vnitrostátními orgány pro hospodářskou soutěž, ale nejde v něm o přenesení informací do řízení vedeného Komisí, což je otázka, které se tento důvod kasačního opravného prostředku týká.

99. Pokud se jedná o rozsudek Otto<sup>66</sup>, zákaz, aby Komise použila výpovědi získané v rámci vnitrostátního civilního řízení jako důkazy v jednom z řízení před Komisí, nebyl v tomto rozsudku považován za všeobecný zákaz, který lze připsat rozdělení řízení, ale byl odvozen od potřeby respektovat právo podniku na ochranu před sebeobviněním uznané v rozsudku Orkem v. Komise za předpokladu, že tyto výpovědi byly sebeobviňující.

65 — Citovaný výše v poznámce pod čarou 52, bod 55.

66 — Citovaný výše v poznámce pod čarou 53, bod 20.

100. Na druhou stranu z rozsudků Dow Benelux v. Komise<sup>67</sup> a PVC II<sup>68</sup> (dále jen „rozsudky PVC“) bylo možné odvodit důležité vodítko na podporu tvrzení ADM, jelikož je z nich zřejmé, že informace nebo dokumenty, které Komise získala v řízení podle nařízení č. 17 během vyšetřování prováděných na základě článku 14 tohoto nařízení, nesmí být přímo použity jako důkazy pro účely jiného řízení *vedeného samotnou Komisí podle stejného nařízení*.

101. Je možné namítnout, že pokud tyto dva rozsudky potvrdily, že Komise v řízení o domnělém porušení pravidel hospodářské soutěže nemůže použít jako důkazy informace, které *Komise sama* získala v jiném řízení stejného druhu, potom by *a fortiori* mělo být vyloučené, aby Komise v jednom ze svých řízení použila důkazy získané veřejnými orgány třetí země v řízení vedeném těmito orgány pro porušení pravidel hospodářské soutěže.

102. Podle mého názoru nelze tento argument *a fortiori* přijmout.

103. V rozsudcích PVC Soudní dvůr konstatoval, že informace získané během vyšetřování podle článku 14 nařízení č. 17 nemohou být použity pro jiné účely, než které byly specifikovány v nařízení nebo rozhodnutí, podle kterého bylo vyšetřování vedeno, a že účelem tohoto požadavku je chránit jak služební tajemství, jak je výslovně uvedeno v článku 20 uvedeného nařízení, tak i práva obhajoby podniku, která mají být zaručena v čl. 14 odst. 3 tohoto nařízení. Podle Soudního dvora by „tato práva byla vážně ohrožena, pokud by se Komise mohla dovolávat proti podniku důkazů, které byly získány během vyšetřování, ale netýkaly by se jeho předmětu nebo účelu“.

104. Zákaz stanovený v rozsudcích PVC tedy vypadá jako zákaz na ochranu záruk – konkrétně služebního tajemství a práv obhajoby –, které podle pravidel práva Společenství tvoří *neoddělitelnou součást shromažďování informací Komisí v řízení, které vede* – a zavazuje Komisi a její zaměstnance a zástupce při používání těchto informací. Vzhledem k důvodu existence tohoto zákazu<sup>69</sup> nelze z něho automaticky a *a fortiori* odvodit, že je všeobecně zakázáno, aby Komise jako důkazy používala informace, které byly získány v průběhu zahraničního soutěžního řízení.

67 — Rozsudek ze dne 17. října 1989 (85/87, Recueil, s. 3137, body 17 až 19).

68 — Citovaný výše v poznámce pod čarou 14, body 298 až 300 a 305.

69 — Stejný důvod existence má podle rozsudku Španělské banky, citovaného výše v poznámce pod čarou 52 (body 36 až 38 a body 47 až 50), také zákaz použití jako důkazu informací získaných Komisí podle článku 11 nařízení č. 17 nebo získaných na vyzádání a oznámení podle článků 2, 4 a 5 uvedeného nařízení.

105. Skutečnost, že v právu Společenství neexistuje všeobecný zákaz používání informací získaných v řízeních před jinými orgány v řízení vedeném Komisí o domnělém porušení článku 81 ES, potvrdil Soudní dvůr i v rozsudku *Dalmine v. Komise*<sup>70</sup>.

106. Soudní dvůr v tomto rozsudku konstatoval, stejně jako Soud<sup>71</sup> v téže věci, že v řízení vedeném Komisí podle nařízení č. 17 bylo možné jako důkaz použít protokoly z výslechu bývalých členů představenstva společnosti zúčastněné na tomto řízení – společnosti *Dalmine* –, které získaly orgány členského státu činné v dotčeném trestním řízení.

107. Společnost *Dalmine* před Soudem Komisí vytýkala, že se dopustila závažného porušení procesních pravidel tím, že použila prohlášení učiněná v trestním řízení, které nijak nesouviselo s vyšetřováním, kterým byla Komise pověřena, a odvolávala se v této souvislosti na rozsudek Španělské banky. Soud zamítl žalobní důvod společnosti *Dalmine* vycházející z toho, že rozsudek Španělské banky se vztahuje na použití

informací získaných Komisí na základě článku 11 nařízení č. 17 vnitrostátními orgány a že tato situace je výslovně upravena v článku 20 nařízení č. 17 – a že „legalita poskytnutí [informací] získaných Komisí [...] příslušnému vnitrostátnímu orgánu a legalita zákazu přímého použití těchto informací jako důkazů posledně uvedeným spadají do práva Společenství“, „[n]a druhé straně legalita poskytnutí informací vnitrostátním státním zástupcem nebo příslušnými orgány v oblasti hospodářské soutěže Komisí získaných na základě použití vnitrostátního trestního práva a jejich následné použití Komisí jsou otázky, které v zásadě spadají do vnitrostátního práva, které upravuje vedení vyšetřování těmito vnitrostátními orgány, a v případě soudní agendy také do pravomoci vnitrostátních soudů“. Soud však konstatoval, že *Dalmine* nepředložila příslušnému italskému soudu otázku legality použití dotčených protokolů na úrovni Společenství, a rovněž tak neposkytla údaje, které by dokazovaly, že jejich použití bylo v rozporu s použitelným italským právem. Podle Soudu tak argumenty společnosti *Dalmine* mohly ovlivnit pouze spolehlivost svědeckých výpovědí obsažených v protokolech, ale nikoliv jejich přípustnost jako důkazu v daném řízení<sup>72</sup>.

108. V řízení o kasačním opravném prostředku Soudní dvůr v souladu se stanoviskem generálního advokáta L.A. Geelhoeda<sup>73</sup> potvrdil analýzu Soudu na tomto základě:

70 — Citovaném výše v poznámce pod čarou 32.

71 — Rozsudek ze dne 8. července 2004, *Dalmine v. Komise* (T-50/00, Sb. rozh. s. II-2395).

72 — Tamtéž, body 84 až 87 a 90.

73 — Stanovisko přednesené dne 12. září 2006 (body 66 a 67).

„62. Pokud jde dále o přípustnost uvedených protokolů jakožto důkazů, je třeba konstatovat, jak učinil Soud [...], že legalita zaslání Komisi ze strany vnitrostátního státního zástupce nebo příslušných orgánů v oblasti hospodářské soutěže informací získaných na základě použití vnitrostátního trestního práva je otázkou, která spadá do vnitrostátního práva. Kromě toho, jak připomněl Soud [...], soud Společenství není příslušný k přezkumu legality aktu vydaného vnitrostátním orgánem s ohledem na vnitrostátní právo [...].

namíste mít za to, že tyto dokumenty byly nepřijatelnými důkazy, které by musely být vyňaty ze spisu.“

63. Pokud jde o použití uvedených informací Komisí, Soud správně konstatoval [...], že argumenty společnosti Dalmine se mohou týkat jen „věrohodnosti, a tím důkazní hodnoty svědectví jejích vedoucích pracovníků, a nikoli přípustnosti těchto důkazních materiálů v řízení“. Jak bylo totiž uvedeno [...], v právu Společenství platí zásada volného [předkládání] důkazů<sup>74</sup> a jediným relevantním kritériem pro posouzení předložených důkazů je jejich věrohodnost. Protože italský soud neprohlásil, že je zaslání dotčených protokolů protiprávní, není

109. Tento rozsudek jednoznačně vylučuje existenci všeobecného zákazu, který by Komisi bránil, aby v řízení podle nařízení č. 17 mohla použít jako důkazy výpovědi učiněné v rámci zahraničního řízení. Tvrzení ADM uvedené v bodě 97, které má všeobecný charakter, by tudíž podle mého názoru nemělo být přijato.

ii) Porušení zvláštních procesních záruk

110. Kromě tohoto všeobecného tvrzení ADM v tomto důvodu kasačního opravného prostředku především tvrdí, že použitím zprávy FBI jako důkazu byly porušeny zvláštní procesní záruky týkající se jednak řízení před americkými orgány pro hospodářskou soutěž, a jednak řízení před Komisí.

74 — V některých jazykových verzích (jako v anglické, německé a portugalské) rozsudku Soudního dvora ve věci Dalmine v. Komise byl odkaz na „libre administration des preuves“ ve francouzské verzi (francouzština je interní jednací jazyk Soudního dvora), který byl v italské jazykové verzi rozsudku (autentické znění podle článku 31 jednacího řádu Soudního dvora) přeložen výrazem „libera produzione delle prove“, nesprávně vykládan jako odkaz na „volné hodnocení důkazů“.

– Existence podmínek, za kterých Komise mohla použít důkazy získané v jiném řízení, než které sama vedla: dodržování procesních práv

111. Aby bylo možné přezkoumat tyto konkrétní argumenty ADM, je třeba především ověřit, zda se na používání důkazů ze strany Komise, které byly získány v jiném řízení, než které sama vedla, vztahují omezení. Toto ověření je nezbytné s ohledem na to, že Soudní dvůr v rozsudku *Dalmine v. Komise* (viz výše bod 108) odkázal na zásadu „volného předkládání důkazů“ zakotvenou v právu Společenství a tento odkaz vyžaduje podle mého názoru určité vysvětlení.

112. Zásada volného předkládání důkazů v právu Společenství nemůže být vykládána v tom smyslu, že *každý* důkaz je vždy a za každých okolností použitelný a že důležitá je pouze jeho věrohodnost.

113. Při dokazování je důležité, aby jednotlivé zásady nebyly zaměňovány. Na podporu tvrzení, které je uvedeno i v rozsudku *Dalmine v. Komise*<sup>75</sup>, podle kterého převládající zásadou v právu Společenství je zásada volného předkládání důkazů a jediné rele-

vantní kritérium hodnocení předložených důkazů se týká jejich věrohodnosti, Soud odkázal na návrhy, které předložil soudce B. Vesterdorf jako generální advokát ve věci *Rhône-Poulenc v. Komise*<sup>76</sup> a na rozsudek *Met-Trans a Sagpol*<sup>77</sup>. Vyjádření soudce B. Vesterdorfa, na která Soud odkázal, se podle mého názoru spíše týkají jiné zásady, konkrétně *zásady volného hodnocení důkazů*, jinak řečeno svobody soudů činit vlastní závěry týkající se hmotněprávního obsahu důkazů na základě významu, který se jim připisuje<sup>78</sup>. Ve věcech *Met-Trans a Sagpol* byl Soudní dvůr požádán, aby mimo jiné upřesnil, jaký druh důkazů stačí k prokázání skutečností, které byly upraveny v konkrétním ustanovení práva Společenství a zda bylo v této souvislosti mimo jiné nutné, aby listinné důkazy splňovaly určité požadavky<sup>79</sup>. Soudní dvůr odpověděl, že ze znění daného ustanovení jednoznačně vyplývá, že prokázání těchto skutečností se neomezuje na určitý druh důkazu a že „vzhledem k tomu, že na úrovni Společenství neexistuje právní předpis, který by upravoval pojem „důkaz“, je v zásadě přípustný každý důkaz, který je přípustný podle procesního práva členských států v obdobném řízení“, a tím Soudní dvůr jednoznačně uznal svobodu důkazních prostředků, která se má vykládat jako právo

76 — Stanovisko ze dne 10. července 1997 (rozsudek ze dne 24. října 1991, T-1/89, Recueil, s. II-867, zejména s. II-954).

77 — Rozsudek ze dne 23. března 2000 (C-310/98 a C-406/98, Recueil, s. I-1797, bod 29).

78 — Situace, kdy se soudy mohou volně rozhodovat, se může velmi lišit od situace, kdy jsou v některých vnitrostátních právních systémech soudy povinny přisoudit důkazu význam a váhu podle určitých, právními předpisy stanovených měřítek.

79 — Jednalo se zejména o otázku, zda k určení skutečného místa protiprávního jednání, k němuž došlo během přepravy provedené na podkladě karnetu TIR ve smyslu čl. 454 odst. 3 prvního pododstavce nařízení Komise (EHS) č. 2454/93 ze dne 2. července 1993 (Úř. věst. 1993 L 253, s. 1; Zvl. vyd. 02/06, s. 3), stačilo prohlášení držitele karnetu a výpověď řidiče nákladního vozu, který jménem držitele karnetu přepravu provedl, nebo zda jako důkaz bylo možné použít pouze dokumenty, ze kterých bylo zřejmé, že příslušné orgány jiného členského státu potvrdily, že k dotčenému protiprávnímu jednání došlo na území daného členského státu.

75 — Citovaném výše v poznámce pod čarou 71, bod 72.

dovolávat se důkazů v *jakékoliv formě* (například výpovědi, listinné důkazy, přiznání atd.) s cílem prokázat určitou skutečnost, přičemž na tuto zásadu se vztahují výjimky výslovně stanovené pravidly Společenství<sup>80</sup>.

114. Je tedy sice pravda, že v právu Společenství – s výjimkou ustanovení, která stanoví opak – je možné určitou skutečnost prokázat *důkazy v jakékoliv formě* (svoboda formy důkazních prostředků) a stanovení důkazní hodnoty důkazu přísluší soudu Společenství, nikoliv právním předpisům (volné hodnocení důkazů), ale na druhé straně není podle mého názoru možné tvrdit, že *každý navržený důkaz* je použitelný a Komise nebo soud Společenství ho musí skutkově posoudit. To by bylo nepředstavitelné například v případě zjištění, že příslušné orgány získaly prohlášení donucením. Nehledě na tento akademický příklad je třeba uvést, že podle práva Společenství nemůže Komise v řízení podle nařízení č. 17 použít jako důkazy:

- výpovědi nebo dokumenty, které Komise získala v předchozím řízení podle téhož nařízení (viz výše bod 100);

80 — Na tento problém je poukazováno také v rozsudku Soudu ze dne 14. prosince 2005, *General Electric v. Komise* (T-210/01, Sb. rozh. s. II-5575), bod 297, podle kterého nemusí mít „přesvědčivý důkaz“, který musí Komise poskytnout k prokázání pravděpodobnosti protisoutěžního chování ze strany subjektu vzniklého sloučením, nezbytně formu ekonomické studie, ale v některých případech „mohou pouhé hospodářské a obchodní okolnosti daného případu představovat přesvědčivé důkazy vyžadované judikaturou“.

- dokumenty, v souvislosti se kterými vyšetřovaný podnik nemohl během vyšetřování uplatnit svoje právo být vyslechnut<sup>81</sup>;

- korespondenci mezi právními zástupci a jejich klienty, která má právem chráněnou důvěrnou povahu<sup>82</sup>;

- výpovědi řídicích pracovníků podniku poskytnuté během předběžného výslechu svědků před zahájením vnitrostátního civilního řízení, které obsahují přiznání porušení pravidel hospodářské soutěže<sup>83</sup>;

- protokoly z výslechnů v rámci vnitrostátních trestněprávních řízení, jejichž předání Komisi bylo příslušným vnitrostátním soudem prohlášeno za protiprávní (viz výše body 107 a 108).

81 — Rozsudek *AEG-Telefunken v. Komise*, citovaný výše v poznámce pod čarou 31.

82 — Viz rozsudek ze dne 18. května 1982, *AM & S v. Komise* (155/79, Recueil, s. 1575, body 29 až 31), a ze dne 17. září 2007, *Akzo Nobel a Akros v. Komise* (T-125/03 a T-253/03, Sb. rozh. s. II-3523).

83 — Rozsudek *Otto*, citovaný výše v poznámce pod čarou 53 (bod 20).

115. Rozsudek napadený v projednávané věci k těmto důkazům, které Komise nesmí použít, přidává další: výpovědi učiněné v rámci jiného řízení, než které vedla samotná Komise, pokud zúčastněná strana nemohla uplatnit svá procesní práva, která jí v této souvislosti náležela nebo která by mohla podle práva Společenství uplatnit, kdyby tyto výpovědi získala přímo Komise.

omezení v zájmu vypovídajícího subjektu, které zahraniční právní systém klade na předávání výpovědi jiným orgánům a jejich použití jinými orgány – a na skutečnost, že *modus operandi* použitý v uvedeném řízení při získávání výpovědi byl neslučitelný s procesními zárukami podle práva Společenství.

116. Zdá se však, že napadený rozsudek a rozsudky Dalmine v. Komise<sup>84</sup> se liší, pokud jde o otázku, zda má být v řízení vedeném Komisí omezeno použití výpovědí získaných v jiném řízení jako důkazů. V rozsudcích Dalmine v. Komise je uvedeno, že problém nepřipustnosti takového použití může nastat pouze v případech, kdy předání protokolů obsahujících takové výpovědi Komisi nebo jejich použití ze strany Komise je protiprávní podle právních předpisů státu orgánu, který tyto výpovědi získal (a ve kterém je tato protiprávnost potvrzena příslušným vnitrostátním soudem)<sup>85</sup>. Napadený rozsudek klade velký důraz na nedodržení procesních záruk, které se uplatňují v zahraničním řízení – mezi které podle mého názoru patří také

117. Skutečnost, že v rozsudcích Dalmine v. Komise není nedodržení procesních záruk uznáno jako důvod nepoužitelnosti důkazu, lze pravděpodobně odůvodnit tím, že Dalmine nezpochybnila legalitu použití protokolu z dotčeného výslechu jako důkazu v řízení před Komisí z důvodu porušení *zvláštních* procesních práv (jako je právo na ochranu před sebeobviněním zaručené právem Společenství), ale zásadněji z toho důvodu, že použití informací získaných v jiném řízení jako důkazu bylo údajně všeobecně neslučitelné s právy obhajoby.

84 — Citovaný výše v poznámkách pod čarou 32 a 71.

85 — V bodech 62 a 63 rozsudku Soudního dvora ve věci Dalmine v. Komise (viz výše bod 108) je ve skutečnosti zmíněna pouze otázka legality předání dokumentu Komisi, a nikoliv otázka legality jeho použití Komisí. Jak v rozsudku Soudu ve věci Dalmine v. Komise (viz výše bod 107), tak i ve stanovisku generálního advokáta L. A. Geelhoeda (citovaném výše v poznámce pod čarou 73, body 71 až 73 a 76) se na druhou stranu jako okolnost, která brání použití dokumentu ze strany Komise, výslovně uvádí případ, kdy příslušný vnitrostátní soud konstatoval protiprávnost takového použití na základě vnitrostátního práva, bez ohledu na legalitu předání takového dokumentu. Domnívám se nicméně, že rozsudek Soudního dvora ve věci Dalmine v. Komise může být v tomto směru vykládán v souladu se stanoviskem generálního advokáta L. A. Geelhoeda v tom smyslu, že výraz „předání“ dokumentu znamená jeho předání za účelem jeho použití.

118. Kromě toho nelze zakrývat skutečnost, že mimořádně zjednodušující přístup soudu Společenství v rozsudku Dalmine v. Komise ohledně omezení použití důkazů Komisí získaných v řízeních vedených jinými orgány se může týkat jen případů s účastí orgánů členských států Evropského společenství, ve kterých se celkově implicitně předpokládá, že

úroveň ochrany práv obhajoby ve Společenství a v členských státech je v podstatě na stejné úrovni<sup>86</sup>. Takový předpoklad se však neuplatní v řízeních vedených ve třetích zemích.

119. V každém případě souhlasím s názorem vyjádřeným v napadeném rozsudku, který účastníci řízení nezpochybnili, že k tomu, aby byly v řízení vedeném Komisí použity informace získané v řízeních před orgány třetích zemí, je třeba dodržet *jak* procesní záruky stanovené pro řízení před orgány třetích zemí, *tak* procesní záruky stanovené pro řízení vedené Komisí. Tento přístup – který vyjadřuje kumulativní použití zákonů státu, ze kterého důkaz pochází, a státu, ve kterém se důkaz přijímá – je podle mého názoru nutný s ohledem na skutečnost, že se jedná o oblast veřejného práva, konkrétně o oblast sankcí, a že dodržování práv obhajoby v řízeních, ve kterých mohou být uloženy sankce, zejména pokuty nebo penále, představuje základní zásadu práva Společenství,

která musí být dodržena i během správního řízení<sup>87</sup>.

120. K tomu, aby v řízení, jako je toto, byla procesní práva dodržena, je třeba důkazy v zahraničních řízeních získat v souladu s podmínkami stanovenými v relevantních právních předpisech cizího státu; tyto právní předpisy musí předávání těchto důkazů Komisi a jejich použití Komisí povolovat; a toto použití musí být v souladu se zvláštními zárukami, které by dotčený podnik měl podle práva Společenství, pokud by byl důkaz získán přímo v řízení vedeném Komisí.

– Kritéria stanovená Soudem ohledně *modu operandi*, který Komise musí dodržet, aby zabezpečila dodržení procesních práv, a použití těchto kritérií v projednávané věci

86 — V této souvislosti je třeba uvést, že nařízení Rady (ES) č. 1/2003 ze dne 16. prosince 2002 o provádění pravidel hospodářské soutěže stanovených v člancích 81 a 82 Smlouvy (Úř. věst. 2003 L 1, s. 1; Zvl. vyd. 08/02, s. 205), kterým bylo nahrazeno nařízení č. 17, v čl. 12 odst. 1 výslovně stanoví, že „Pro účely použití článků 81 a 82 Smlouvy jsou Komise a orgány pro hospodářskou soutěž členských států oprávněny vzájemně si sdělovat a užívat jako důkazy jakékoli skutkové nebo právní skutečnosti, včetně důvěrných informací“. Bod 16 odůvodnění nařízení č. 1/2003 v tomto směru stanoví, že „v případě, že vyměněné informace užijí přijímající orgán k uložení sankcí podnikům, nemělo by být užiti těchto informací omezeno jinak než povinností využít je pro účel, pro který byly získány, vzhledem k tomu, že sankce pro podniky jsou ve všech systémech stejného druhu“ a „právo na obhajobu priznané podnikům v různých systémech lze považovat za dostatečně rovnocenné“ (kurziva provedena autorem tohoto stanoviska).

121. Ve svém kasačním opravném prostředku ADM kritizuje kritéria stanovená Soudem v bodě 265 napadeného rozsudku, která se týkají způsobu, kterým má Komise

87 — Viz, mezi mnoha, rozsudky ze dne 13. února 1979, Hoffmann-La Roche v. Komise (85/76, Recueil, s. 461, bod 9), a ze dne 2. října 2003, ARBED v. Komise (C-176/99 P, Recueil, s. I-10687, bod 19).

uvedená práva zaručit. Tato práva musí být vždy dodržena a Komise se tudíž nemohla – na rozdíl od toho, co uvedl Soud – omezit na konstatování, že neexistovaly vážné pochybnosti nebo námitky ze strany dotčeného podniku. ADM poukazuje na to, že podle judikatury musí Soud i bez návrhu vznést otázku dodržení procesních záruk.

podle kterého se žaloba před soudem Společenství a odpověď na oznámení námitek musí shodovat. Podnik ani nemá povinnost na oznámení námitek odpovědět. Komise musí přijmout konečné rozhodnutí v souladu s právem bez ohledu na to, zda dotčený podnik svoje práva obhajoby během správního řízení skutečně uplatnil, a bez ohledu na rozsah tohoto uplatnění.

122. Soud v podstatě vyjádřil názor, že v případě, kdy Komise jako důkazy použije výpovědi získané v zahraničním řízení, se nejedná o porušení procesních práv podniku, pokud byl tento podnik předem informován o jejím úmyslu použít tyto výpovědi a nic proti tomu nenamítal a samotná Komise nemá *prima facie* důvod vážně pochybovat o slučitelnosti tohoto použití s dodržáním těchto práv.

124. Chtěl bych také poznamenat, že v zájmu dodržení práv obhajoby musí Komise adresáta oznámení námitek *vždy* informovat o svém záměru použít výpovědi pocházející ze zahraničního řízení jako důkazy pro účely svého konečného rozhodnutí, to znamená bez ohledu na to, zda má vážné pochybnosti o slučitelnosti tohoto použití s dodržáním procesních práv.

123. Domnívám se, že ADM může důvodně namítat protiprávnost tohoto výkladu. Komise musí vždy dodržovat procesní práva, a to i v případě, že se jich dotčený podnik během správního řízení nedovolává. V právu Společenství neexistuje pravidlo, podle kterého by právo podniku dovolávat se určitých právních skutečností zaniklo, pokud by ho podnik během správního řízení před Komisí neuplatnil. Neexistuje ani pravidlo,

125. I pokud by bylo připuštěno, že, jak uvádí Komise, je možné vzdát se procesních práv, pouhou skutečností, že Komisi nebyly předloženy připomínky k tomu, zda může použít informace ze zahraničního řízení jako důkazy, jak bylo oznámeno v oznámení námitek, nelze vykládat jako vzdání se práva na uplatnění procesních práv, ale jen jako neuplatnění práva podniku být vyslechnut Komisí v souvislosti s legitimitou tohoto použití.

126. Zdá se, že v tomto bodě vykazuje napadený rozsudek právní nedostatky.

důkazu. Skutečnost, že ADM neuvedla případné důvody, které by bránily použití tohoto dokumentu jako důkazu, nelze vykládat jako souhlas, pokud se netýká použití konkretizovaného v oznámení námitek.

127. I kdyby byla kritéria vymezená Soudem v bodě 265 napadeného rozsudku považována za slučitelná s právem, napadený rozsudek by podle mého názoru vykazoval právní nedostatky v tom, že Soud uvedená kritéria v projednávané věci použil nesprávně.

129. Zadržím se domnívám, že v projednávané věci existovaly *prima facie* důvody vážné pochybovat o tom, zda bylo použití zprávy FBI jako důkazu slučitelné s procesními právy ADM.

128. Nejprve bych rád poznamenal, že Soud neměl bez podrobnější analýzy pravomoc vytýkat ADM to, že ve svojí odpovědi na oznámení námitek nic nenamítala proti použití zprávy FBI jako důkazu Komisí, a konstatovat, že její práva v tomto ohledu zanikla. V řízení v prvním stupni vznesla ADM vůči použití této zprávy jako důkazu k prokázání skutkových okolností uvedených v bodě 265 odůvodnění napadeného rozhodnutí námitek. Nicméně vzhledem k tomu, že se tyto skutečnosti neobjevily v oznámení námitek, jež obsahovalo pouze skutečnosti, které ADM z věcné stránky nezpochybňovala, Soud měl, dříve než začal ADM kritizovat, ověřit, zda skutečně mohla z oznámení námitek a z obsahu zprávy FBI, která v něm byla zmíněna a byla k němu připojena, dostatečně vyvodit, že Komise vůči ní zamýšlela použít také tyto skutečnosti (viz výše body 46 až 50), a zda tudíž bylo v zájmu ADM, aby v odpovědi na oznámení námitek vznesla námitek proti použití této zprávy jako

130. V tomto ohledu zcela souhlasím s ADM, že důkazy, které Soud zohlednil v bodech 266 a 267 napadeného rozsudku (viz výše body 69 a 70), nejsou-li zcela irelevantní ve vztahu k otázce dodržování procesních záruk, nemohu zcela vyloučit vážné pochybnosti o slučitelnosti použití této zprávy Komisí s procesními zárukami, kterých se ADM dovolávala před Soudem a nyní se jich dovolává i před Soudním dvorem. Je třeba připomenout, že se jedná o právo na ochranu před sebeobviněním, o povinnost orgánu, který informace získal, předložit vypovídajícímu subjektu písemný záznam ke schválení a o ochranu důvěrného charakteru výpovědí bývalého zástupce ADM před americkými orgány pro hospodářskou soutěž učiněnou v rámci spolupráce, kterou ADM těmto orgánům poskytla.

131. Budu se zabývat především druhým aspektem, který si zaslouží zvláštní pozornost, protože se dotýká citlivé otázky dvoustranných vztahů mezi Evropským společenstvím a Spojenými státy v oblasti spolupráce mezi orgány pro hospodářskou soutěž.

132. Tvrzením, že zpráva FBI měla být použita pouze v řízení ve Spojených státech, poukazuje ADM zaprvé na to, že na první straně této zprávy je uvedeno, že je zakázáno její zpřístupnění třetím stranám, a zadruhé, že americké orgány pro hospodářskou soutěž se výslovně dohodly s právním zástupcem bývalého zástupce ADM, že informace, které jim poskytne, budou zpřístupněny jen pro účely řízení vedeného v USA. Tyto skutečnosti jednoznačně vyplývají z dokumentů předložených Soudu.

133. Je pravda, že Komise pravděpodobně neměla k dispozici dopis obsahující tento závazek příslušných orgánů Spojených států<sup>88</sup> a že dotčenou zprávu FBI jí nezaslaly tyto orgány, ale jiný podnik zúčastněný na řízení vedeném Komisí.

134. Podle mého názoru si však Komise musela být vědoma toho, že použití zprávy FBI v řízení, které vedla, může být v rozporu se

zárukami poskytnutými podle práva USA ohledně důvěrného zacházení s informacemi poskytnutými bývalým zástupcem ADM. Jak zdůraznila ADM, vyplývá to nejen z upozornění na zákaz zpřístupnění třetím osobám, které je uvedeno na první straně tohoto dokumentu, ale především ze stavu, v jakém jsou vztahy mezi Evropským společenstvím a Spojenými státy v oblasti spolupráce příslušných orgánů pro hospodářskou soutěž.

135. V době přijetí sporného rozhodnutí, stejně jako v současnosti, byly tyto vztahy upraveny dvoustrannou dohodou z roku 1991<sup>89</sup>, která byla doplněna další dvoustrannou dohodou z roku 1998<sup>90</sup>. Tyto dohody stanoví konzultace, spolupráci a koordinaci mezi Komisí na straně jedné a odborem hospodářské soutěže Ministerstva spravedlnosti USA a Federal Trade Commission na straně druhé při jejich činnostech zaměřených na použití práva hospodářské soutěže. Žádné ustanovení těchto dohod výslovně neupravuje výměnu informací mezi příslušnými orgány *pro účely prokazování* porušení práva hospodářské soutěže. Dohoda z roku 1991 v souvislosti s výměnou informací mezi příslušnými orgány zejména stanoví, že smluvní strana, která má informace k dispozici, není povinna

89 — Dohoda ze dne 23. září mezi Evropskými společenstvími a vládou Spojených států amerických o používání zásad aktivní zdvořilosti při prosazování jejich pravidel hospodářské soutěže a výměna interpretačních dopisů ze dne 31. května a 31. července 1995, vztahujících se k uvedené dohodě (Úř. věst. 1995 L 95, s. 47). Dohoda byla schválena jménem Evropského společenství a Evropského společenství uhlí a oceli rozhodnutím Rady a Komise ze dne 10. dubna 1995 (Úř. věst. 1995 L 95, s. 45, s opravou v Úř. věst. 1995, L 131, s. 38; Zvl. vyd. 08/01, s. 121).

90 — Dohoda ze dne 4. června 1998 mezi Evropskými společenstvími a vládou Spojených států amerických o používání zásad aktivní zdvořilosti při prosazování jejich pravidel hospodářské soutěže (Úř. věst. 1998 L 173, s. 28). Dohoda byla schválena jménem Evropského společenství a Evropského společenství uhlí a oceli rozhodnutím Rady a Komise 98/386/ES, ESUO ze dne 29. května 1998 o uzavření dohody mezi Evropskými společenstvími a vládou Spojených států amerických o používání zásad aktivní zdvořilosti při prosazování jejich pravidel hospodářské soutěže (Úř. věst. 1998 L 173, s. 26; Zvl. vyd. 08/01, s. 316).

88 — Dopis ze dne 13. června 1997 podepsaný Trial Attorney odboru pro hospodářskou soutěž Ministerstva spravedlnosti USA (poskytnutý společností ADM v příloze k její odpovědi na písemnou žádost Soudu).

je poskytnout druhé smluvní straně, pokud je zpřístupnění těchto informací zakázáno podle vnitrostátního práva první smluvní strany, a že každá smluvní strana je povinna v co nejvyšší možné míře zachovávat důvěrnost informací, které jí na základě dohody poskytla druhá smluvní strana, a maximálně bránit každé žádosti o takové zpřístupnění těchto informací třetí osobou, ke kterému jí smluvní strana poskytující informace nedala svolení (článek VIII). V dohodě je dále jednoznačně uvedeno, že její ustanovení je třeba vykládat v souladu se stávajícími právními předpisy smluvních stran, nebo jejich členských států, a v takovém smyslu, který nevyžaduje změny jejich právních předpisů (článek IX). Kromě toho při výměně interpretačních dopisů týkajících se této dohody bylo jménem Evropského společenství prohlášeno, že pokud jde o články VIII a IX dohody, Komise nepřístupní informace chráněné služebním tajemstvím podle článku 20 nařízení č. 17 orgánům hospodářské soutěže Spojených států bez výslovného souhlasu dotčeného „zdroje“. V dohodě z roku 1998 se v čl. IV odst. 2 písm. c) bodě iii) a v článku V odkazuje na potřebu předchozího souhlasu dotčeného zdroje s poskytnutím informací důvěrného charakteru orgánům hospodářské soutěže druhé smluvní strany.

136. V podstatě na základě těchto dohod nesmí Komise a americké orgány pro hospodářskou soutěž poskytovat informace, které nemohou být zpřístupněny podle právních

předpisů orgánu, který těmito informacemi disponuje<sup>91</sup>, a jsou zejména „vázány svými vnitřními pravidly o ochraně důvěrnosti informací shromážděných během příslušných řízení“<sup>92</sup>.

137. Výměna informací mezi těmito orgány se tudíž uskutečňuje „v rozsahu stanoveném ve stávajících ustanoveních o důvěrnosti údajů“<sup>93</sup>, a pouze pokud se zúčastněná strana vzdá práva na důvěrné zacházení s nimi. Skutečnost, že orgány pro hospodářskou soutěž si podle platných dohod o spolupráci nemohou vyměňovat důvěrné informace<sup>94</sup> bez souhlasu dotčeného zdroje, je považována za významné omezení účinné spolupráce v boji proti kartelovým dohodám

91 — Viz R. Nazzini, *Concurrent Proceedings in Competition Law*, Oxford University Press, New York 2004, s. 75 a 76.

92 — Zpráva Komise Radě a Evropskému parlamentu ze dne 13. srpna 2003 o uplatňování dohod mezi Evropskými společenstvími a vládou Spojených států amerických a vládou Kanady týkajících se uplatňování jejich práva hospodářské soutěže – od 1. ledna 2002 do 31. prosince 2002, bod 1.1, zveřejněná na Eur-Lexu pod celexovým číslem 52003DC0500.

93 — Tamtéž, bod 1.2.2.

94 — Viz zpráva Komise Radě a Evropskému parlamentu ze dne 17. září 2002 o uplatňování dohod mezi Evropskými společenstvími a vládou Spojených států amerických a vládou Kanady týkajících se uplatňování jejich práva hospodářské soutěže – od 1. ledna 2001 do 31. prosince 2001, bod 1.2.2, zveřejněná na Eur-Lexu pod celexovým číslem 52002DC0505, ve které Komise uvádí, že ve věci Fine Art Auction Houses se „jeden ze zúčastněných z podniků vzdal svého práva na důvěrné nakládání, čímž umožnil těmto dvěma orgánům výměnu informací o důvěrných důkazech“.

a v některých institucionálních kruzích se dokonce objevily názory, že je třeba uzavřít tzv. dohody „druhé generace“, které by umožňovaly i výměnu důvěrných informací<sup>95</sup>.

neexistuje koordinace v souvislosti s programy na zmírnění sankcí – extrémně silný odrazující účinek na podniky spolupracující v rámci těchto programů<sup>96</sup>.

138. Omezení výměny informací mezi jednotlivými orgány z důvodu potřeby respektování důvěrné povahy informací má mimořádný význam zejména v případech, jako je tento, kdy jsou informace poskytovány dobrovolně v rámci spolupráce podniku s cílem dosáhnout zmírnění sankcí. Je nesporné, že kdyby orgán, který informace přijal v souvislosti se žádostí o zmírnění sankcí, mohl takové informace předat orgánům hospodářské soutěže jiných států, mělo by to – zejména vzhledem k tomu, že mezi dotčenými orgány

139. Jak uvedl Výbor pro hospodářskou soutěž Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD), „výměny informací by neměly nechtěně zmařit vyšetřování v případech nezákonných kartelů, včetně efektivnosti programů na zmírnění sankcí“; „z toho

95 — Jak uvedla Komise ve své zprávě Radě a Evropskému parlamentu ze dne 4. října 2000 o uplatňování dohody mezi Evropskými společenstvími a vládou Spojených států amerických týkající se uplatňování jejich práva hospodářské soutěže – od 1. ledna 1999 do 31. prosince 1999, bod 2.2, zveřejněné na Eur-Lexu pod celexovým číslem 52000DC0618. Viz také třetí zpráva Výboru pro hospodářskou soutěž OECD za rok 2005 o provádění doporučení Rady OECD ze dne 25. března 1998 o účinných akcích proti nezákonným kartelovým dohodám, odstavce 4, která byla zveřejněna na stránkách OECD ([www.oecd.org](http://www.oecd.org)). Chtěl bych zdůraznit, že výměna a použití *důvěrných informací* jako důkazů je v současnosti povolena za určitých omezení podle článku 12 nařízení č. 1/2003 pro účely spolupráce v rámci sítě zřízené Komisí a příslušnými orgány členských států pro hospodářskou soutěž.

96 — Není proto překvapující, že ve zprávě citované v poznámce pod čarou 92 (bod 1.2.2) se uvádí, že Komise vystupovala jako vedlejší účastník ve třech civilních řízeních ve Spojených státech, aby ochránila důvěrné nakládání s písemnými informacemi poskytnutými v rámci svojí politiky shovívavosti, ale nikoliv na podporu některého z účastníků řízení, ale s cílem „zabezpečit integritu“ této politiky. Kromě toho podstatná ustanovení obsahuje oznámení Komise o ochraně před pokutami a snížení pokut v případech kartelů: ve znění z roku 2002 (Úř. věst. C 45, s. 3, bod 33) Komise uvedla, že prohlášení, která obdrží v souvislosti s tímto oznámením, nemohou být zpřístupněna nebo použita pro jiné účely než uplatnění článku 81 ES, zatímco ve znění z roku 2006 (Úř. věst. C 298, s. 17, bod 35) uvedla, že také prohlášení společností mohou být za určitých okolností předána pouze příslušným orgánům pro hospodářskou soutěž členských států. V obou zněních tohoto oznámení (body 32 ve znění z roku 2002, respektive 40 ve znění z roku 2006) je zdůrazněno, že zpřístupněním těchto výpovědí by byl zmařen účel kontrol a vyšetřování ve smyslu čl. 4 odst. 2 nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1049/2001 ze dne 30. května 2001 o přístupu veřejnosti k dokumentům Evropského parlamentu, Rady a Komise (Úř. věst. L 145, s. 43; Zvl. vyd. 01/03, s. 331).

důvodu většina členských států [OECD] přijala politiku, podle které si nevyměňují informace získané od žadatele o zmírnění sankcí bez jeho předchozího souhlasu“<sup>97</sup>.

140. S ohledem na stav dvoustranných vztahů mezi Evropským společenstvím a Spojenými státy ohledně projednávaných otázek a problémů v oblasti zveřejňování informací poskytovaných podniky v rámci ujednání o zmírnění sankcí – které musely být Komisi známy – se domnívám, že po přijetí zprávy FBI od jednoho ze zúčastněných podniků v řízení, které vedla, měla Komise přijmout potřebná opatření a rozhodnout o tom, jakým způsobem má být dokument v řízení použit, aby se odvrátilo riziko porušení záruk podle práva Spojených států v souvislosti s obsahem tohoto dokumentu.

141. Konkrétně se domnívám, že Komise neměla právo použít zprávu FBI jako důkaz, aniž by předem požádala podnik, který tuto zprávu poskytl, o objasnění, jakým způsobem ji získal, a aniž si u příslušných amerických orgánů pro hospodářskou soutěž předem ověřila – s ohledem na svou povinnost spolupráce vyplývající z platných dvoustranných dohod –, zda tato zpráva byla podle práva Spojených států považována za důvěrný dokument, jak bylo možno předpokládat,

97 — Viz dokument z října 2005 nazvaný *Best Practises for the Formal Exchange of Information Between Competition Authorities in Hard Core Cartel Investigations*, zveřejněný na internetových stránkách OECD ([www.oecd.org](http://www.oecd.org)). Je zajímavé zjistit, že samotná Komise v bodu 40 svého oznámení o spolupráci v rámci Sítě orgánů pro hospodářskou soutěž (Úř. věst. 2004, C 101, s. 43) uvedla, že s výjimkou některých případů „budou informace dobrovolně poskytnuté žadatelem o zmírnění sankce předány jinému členu sítě na základě článku 12 [nařízení č. 1/2003] pouze se souhlasem žadatele“.

pokud by nebyl prokázán opak, nejen na základě první strany této zprávy, ale i na základě souvislostí, ve kterých byla vypracována a které byly Komisi známy (a které patrně vyplývaly z dopisu odboru hospodářské soutěže Ministerstva spravedlnosti USA ze dne 13. června 1997).

142. Skutečnost, že zprávu FBI Komisi poskytla třetí strana, a nikoliv tyto orgány, nijak neodůvodňuje nepřijetí potřebných opatření ze strany Komise. Uvedená skutečnost neopravňovala Komisi mít za to, že tento dokument ztratil důvěrnou povahu. Podle výkladu v dobré víře článku VIII dvoustranné dohody z roku 1991 měla Komise podle mého názoru zabránit riziku, že použitím této zprávy jako důkazu by ještě mohla zhoršit důsledky možného porušení důvěrného zacházení, ke kterému došlo ve Spojených státech.

143. Kromě toho skutečnost, že zprávu FBI Komisi neposkytl americký orgán pro hospodářskou soutěž, tuto věc podstatně odlišuje od věci, ve které byly vydány rozsudky *Dalmine v. Komise*<sup>98</sup> a ve které Komise získala protokol z výsledku přímo od vnitrostátních orgánů, které výslech vedly. Ve věci *Dalmine*

98 — Citované výše v poznámkách pod čarou 32 a 71.

v. Komise byla podle Soudního dvora Komise oprávněna použít protokol jako důkaz v případě neexistence rozsudku vnitrostátního soudu, ve kterém by byla konstatována protiprávnost jejího předání Komisi<sup>99</sup>. V projednávané věci však naopak není možné neexistenci rozhodnutí soudu Spojených států připisovat význam, protože zprávu FBI neposkytl přímo americký orgán pro hospodářskou soutěž. Komise měla povinnost konzultovat legalitu použití dokumentu podle práva Spojených států s americkým orgánem pro hospodářskou soutěž zejména proto, aby získala alespoň první rozhodnutí příslušných orgánů v této věci, i když by se nejednalo o rozhodnutí soudu.

144. Z důvodů uvedených v bodě 121 a následujících se tudíž domnívám, že v případě, že první důvod kasačního opravného prostředku bude zamítnut jako neopodstatněný, měl by být napadený rozsudek zrušen v rozsahu, ve kterém zamítá žalobní důvody vycházející z údajného porušení procesních záruk, které ADM vznesla v souvislosti s tím, že Komise použila zprávu FBI jako důkaz, že ADM měla vedoucí úlohu v rámci kartelové dohody.

<sup>99</sup> — Rozsudek Soudního dvora ve věci *Dalmine v. Komise*, citovaný výše v poznámce pod čarou 32 (bod 63).

*E – Žaloba proti spornému rozhodnutí: zda byla Komise oprávněna použít zprávu FBI jako důkaz, že ADM měla vedoucí úlohu v rámci kartelové dohody*

145. V bodě 141 jsem již uvedl, že Komise nemohla legitimně použít zprávu FBI jako důkaz, aniž by předem získala potřebná vysvětlení od podniku, který zprávu poskytl, a od amerického orgánu pro hospodářskou soutěž, na základě kterých by mohla zjistit právní status tohoto dokumentu, pokud jde o důvěrnost údajů. Žalobní důvod v řízení v prvním stupni vycházející z porušení procesních záruk by tudíž měl být v rozsahu, ve kterém byl založen na neslučitelnosti použití této zprávy Komisí s důvěrným zacházením zaručeným uvedenými orgány, podle mého názoru přijat.

*F – Důvody kasačního opravného prostředku (třetí, čtvrtý a pátý) týkající se písemného prohlášení společnosti Cerestar*

146. Třemi samostatnými důvody kasačního opravného prostředku ADM napadá odůvodnění, které vedlo Soud k závěru, že na rozdíl od tvrzení ADM v řízení v prvním stupni se Komise nedopustila zjevně nesprávného posouzení písemného prohlášení společnosti Cerestar ohledně úlohy bývalého zástupce ADM v rámci kartelové dohody.

147. V této souvislosti je třeba zejména připomenout, že Soudní dvůr není příslušný ke zjišťování skutkového stavu a v zásadě ani k přezkoumávání důkazů, které Soud přijal na podporu tohoto skutkového stavu. Pokud totiž byly tyto důkazy získány řádně a byly dodrženy obecné právní zásady a procesní pravidla použitelná v oblasti důkazního břemene a provádění důkazů, je pouze Soud příslušný posoudit hodnotu, kterou je třeba přiznat důkazům, které mu byly předloženy. Takové posouzení tudíž nepředstavuje, s výhradou případu zkreslování těchto důkazů, právní otázku, která by jako taková podléhala přezkumu Soudním dvorem<sup>100</sup>.

148. V prvním z těchto důvodů kasačního opravného prostředku však ADM právě namítá zkreslení jednoho z důkazů, konkrétně zprávy FBI. Tvrdí, že na rozdíl od závěru Soudu v bodě 288 napadeného rozsudku tato zpráva ve skutečnosti nepotvrzuje písemné prohlášení společnosti Cerestar v tom smyslu, že bývalý zástupce ADM měl v rámci kartelové dohody vedoucí úlohu, předsedal schůzkám „šerpů“, připravoval jednotlivé body diskuzí a předkládal návrhy tarifů, které měly být schváleny. Podle této zprávy se jednalo o jiného zástupce ADM, který měl v rámci kartelové dohody tuto mimořádně aktivní úlohu.

149. Podle mého názoru by neměl být tento důvod kasačního prostředku přijat. Především, jak uvedla Komise v bodě 288 napadeného rozsudku, není uvedeno, že zpráva FBI potvrzuje písemné prohlášení společnosti Cerestar v uvedeném bodě, ale pouze to, že se tyto dokumenty shodují. Kromě toho, Soud toto konstatoval, když zkoumal věrohodnost písemného prohlášení společnosti Cerestar, které bylo v rozporu s tím, co Komisi sdělil bývalý zástupce ADM během správního řízení. Soud považoval písemné prohlášení společnosti Cerestar za věrohodnější nejen proto, že se shodovalo se zprávou FBI, ale také proto, že bylo nesporné, že Cerestar neměla uvnitř kartelové dohody aktivní úlohu a bývalý zástupce ADM svoji výpověď před Komisí uskutečnil *in tempore suspecto*<sup>101</sup>. ADM však vůči dalším vyjádřením Soudu neměla žádné námitky.

150. Ve druhém důvodu kasačního opravného prostředku ADM tvrdí, že v napadeném rozsudku není dostatečně odůvodněno zamítnutí argumentu ADM, že písemné prohlášení společnosti Cerestar o úloze bývalého zástupce ADM na schůzkách „šerpů“ nebylo věrohodné, protože Cerestar nebyla schopna určit ani jednu z těchto schůzek a ani nebyla schopna uvést podrobnosti o jejich předmětu.

100 — Rozsudek ze dne 21. září 2006, JCB Service v. Komise (C-167/04 P, Sb. rozh. s. I-8935, bod 107 a v něm citovaná judikatura).

101 — Napadený rozsudek, body 288 a 290.

151. I tento důvod kasačního prostředku je podle mého názoru třeba zamítnout. Soud v bodě 289 napadeného rozsudku v zásadě vysvětlil, že skutečnost, že Cerestar nebyla schopna uvést podrobnosti o některých schůzkách kartelové dohody, jí nebránila v tom, aby tvrdila, že tyto schůzky organizoval a řídil bývalý zástupce ADM.

152. Ve třetím důvodu kasačního opravného prostředku ADM nakonec tvrdí, že v bodě 290 napadeného rozsudku Soud vyjádřil nesprávný názor, že ADM nemohla zpochybnit přesnost písemného prohlášení společnosti Cerestar před Soudem, jelikož tak neučinila již během správního řízení. Souhlasím však s Komisí, že tento žalobní důvod je stížen zjevně nesprávným pochopením tohoto bodu, ve kterém Soud nepotvrdil, že ADM některá práva ztratila, ale pouze konstatoval, že písemné prohlášení společnosti Cerestar mělo „větší důkazní hodnotu“ než výpověď bývalého zástupce ADM a že z pouhé nekonzistentnosti těchto dvou výpovědí nelze vyvodit závěr, že jedna z nich není přesná.

153. Důvody kasačního opravného prostředku týkající se písemného prohlášení společnosti Cerestar by tudíž měly být podle mého názoru zamítnuty.

*G – Žaloba proti spornému rozhodnutí: zda Komise dostatečně prokázala, že ADM měla jednu z vedoucích úloh v rámci kartelové dohody*

154. Z úvah, které jsem rozvinul v souvislosti s tím, že Komise použila zprávu FBI k prokázání údajného vedoucího postavení ADM v rámci kartelové dohody, vyplývá, že vzhledem k protiprávnosti tohoto použití neměla Komise při posuzování úlohy ADM zohlednit skutkové okolnosti uvedené v bodě 265 odůvodnění sporného rozhodnutí, jejichž jediným zdrojem byla uvedená zpráva.

155. V rámci přezkumu žaloby podané v prvním stupni, který by měl Soudní dvůr podle mého názoru provést podle čl. 61 prvního pododstavce svého statutu a s ohledem na moje úvahy uvedené v bodech 57 až 59, je proto třeba ověřit, zda přisouzení vedoucí úlohy v rámci kartelové dohody ADM lze odůvodnit jen skutečnostmi uvedenými v bodě 266 odůvodnění sporného rozhodnutí na základě písemného prohlášení společnosti Cerestar. Mám tím na mysli „dojem“ společnosti Cerestar, že bývalý zástupce ADM měl v rámci kartelové dohody vedoucí úlohu, a skutečnost, že předsedal schůzkám „šerpů“ a „obvykle připravoval materiály a návrhy tarifů, které měly být smlouveny“.

156. Podle mého názoru nemůže být „dojmu“ společnosti Cerestar *per se* připisována zvláštní důkazní hodnota, jelikož konstatování, že podnik byl jedním z vůdců kartelové dohody, musí být založeno na konkrétních

skutečnostech, a ne na dojmech nebo názorech jednoho z dalších účastníků kartelové dohody. Pokud jde o konkrétní skutečnosti, myslím si, že ačkoliv skutečnost, že bývalý zástupce ADM předsedal schůzkám „šerpů“ a připravoval diskusní materiály a návrhy, jasně naznačuje aktivní úlohu ADM v rámci kartelové dohody, nestačí na podporu tvrzení o vedení kartelové dohody. Je zřejmé, že důležitá rozhodnutí v rámci kartelové dohody byla přijímána na schůzkách „Masters“, kterých se účastnili vyšší řídicí pracovníci, a že těmto schůzkám – jak uvedla Cerestar – obvykle předsedali zástupci společnosti Hoffmann-La Roche a Jungbunzlauer, Komise však tyto společnosti za vůdce kartelové dohody nepovažovala. Ze zbývajících částí písemného prohlášení společnosti Cerestar vyplývá, že bývalý zástupce ADM na schůzkách „šerpů“ „pravidelně poskytoval přehled toho, co bylo dohodnuto na schůzkách „Masters““<sup>102</sup>. Samotná Komise navíc v bodě 273 odůvodnění sporného rozhodnutí poukázala na to, že „také další účastníci kartelové dohody vykonávali činnosti spojené s vedením kartelové dohody, například předsedali schůzkám nebo organizovali shromažďování a distribuci údajů“.

157. Podle mého názoru tedy nebyla vedoucí úloha ADM v rámci kartelové dohody o kyselině citronové dostatečně prokázána.

158. Proto navrhuji, aby také z tohoto důvodu Soudní dvůr zrušil 35% zvýšení základní

částky pokuty, které Komise ADM ve sporném rozhodnutí uložila.

*H – Šestý důvod kasačního opravného prostředku, týkající se neuznání ukončení účasti ADM na kartelové dohodě po zásahu amerických orgánů na ochranu hospodářské soutěže jako polehčující okolnosti*

## 1. Úvahy Soudu

159. ADM před Soudem Komisi vytýkala, že neuznala jako polehčující okolnost „ukončení protiprávního jednání po zásahu Komise (konkrétně v případech, kdy provádí kontroly)“ podle bodu 3 třetí odrážky pokynů. ADM zdůrazňovala, že svoji účast v kartelové dohodě ukončila ihned po prohlídce provedené FBI v jejich prostorách ve Spojených státech v červnu 1995<sup>103</sup>, a tvrdila, že Komise tím, že neuznala tuto

<sup>103</sup> — Ve skutečnosti není jisté, zda ADM ukončila svou účast na kartelové dohodě o kyselině citronové následně po prohlídce FBI v jejich prostorách v červnu 1995. Ve sporném rozhodnutí bylo konstatováno, že účast společnosti ADM na kartelové dohodě trvala až do května 1995 (viz bod odůvodnění 247 a čl. 1 druhý pododstavec) a ADM ve své odpovědi na oznámení námitek (bod 5.2) uvedla, že ukončila svou účast na základě svého vlastního rozhodnutí v květnu 1995, „když kartelová dohoda přestala fungovat a ještě před zásahem orgánů“. Sporné rozhodnutí nicméně na několika místech uvádí, že účast společnosti ADM na kartelové dohodě byla ukončena až prohlídkou FBI v červnu 1995 (viz body odůvodnění 128 a 193).

<sup>102</sup> — Příloha 15 ke kasačnímu opravnému prostředku, strana 3.

polehčující okolnost, porušila zásadu proporcionality, a tím, že v obdobném případě v minulosti přijala rozhodnutí v opačném smyslu, porušila zásadu rovného zacházení.

vaného případu, za kterých došlo k ukončení protiprávního jednání po prvních zásazích Komise, by mohly odůvodnit přihlídnutí k tomuto ukončení jako k polehčující okolnosti<sup>104</sup>.

160. Na základě podrobného odůvodnění v bodech 331 až 346 napadeného rozsudku Soud obě tyto námitky zamítl.

161. Soud zaprvé konstatoval, že „ustanovení v bodě 3 třetí odrážce pokynů je třeba vykládat restriktivně, tak aby nebylo v rozporu s užitečným účinkem čl. 81 odst. 1 ES“. Výklad tohoto ustanovení založený na čistě doslovné analýze „by mohl vyvolat dojem, že pouhá skutečnost, že pachatel ukončí veškeré protiprávní jednání při prvních zásazích Komise, představuje obecně a bez výhrady polehčující okolnost“, a „snížil by užitečný účinek ustanovení, která umožňují zachování účinné hospodářské soutěže, protože by oslaboval jak sankci, která může být uložena za porušení článku 81 ES, tak odrazující účinek takové sankce“. Podle Soudu „ukončení protiprávního jednání pouze v důsledku zásahu Komise tak nemůže být přirovnáváno k zásluhám vyplývajícím z nezávislé iniciativy pachatele, ale představuje pouze přiměřenou a běžnou reakci na uvedený zásah“, která pouze „znamená, že se pachatel vrátil k legálnímu chování“. V důsledku toho je třeba „vykládat toto ustanovení [pokynů] v tom smyslu, že pouze zvláštní okolnosti projedná-

162. Soud zadruhé rozhodl, že „s ohledem na okolnosti případu“ „nemůže skutečnost, že ADM ukončila protiprávní jednání po prvním zásahu orgánu hospodářské soutěže, představovat polehčující okolnost“, neboť vzhledem k tomu, že existovala „tajná kartelová dohoda, jejímž cílem bylo stanovení cen a rozdělení trhů“, „není žádných pochyb o tom, že toto protiprávní jednání bylo dotčenými stranami spácháno úmyslně“<sup>105</sup>.

163. Soud na závěr uvedl, že „pouhá skutečnost, že ve své dřívější rozhodovací praxi Komise posoudila jednání určitým způsobem, neznamená, že je povinna provést totéž posouzení při přijímání pozdějšího rozhodnutí“, a v každém případě vzhledem k tomu, že případ, kterého se dovolávala ADM, představoval pouze hodnocení Komise, nemohla zpochybnit analýzu provedenou Soudem<sup>106</sup>.

104 — Napadený rozsudek, body 335 až 338.

105 — Napadený rozsudek, body 339 až 342.

106 — Napadený rozsudek, bod 345.

## 2. Argumenty účastníků řízení

164. V tomto důvodu kasačního opravného prostředku ADM tvrdí, že ve výše uvedeném odůvodnění Soud porušil zásadu, podle které Komise musí dodržovat vlastní pravidla nebo v případě odchýlení uvést odůvodnění. ADM předkládá několik argumentů, ve kterých v podstatě:

- kritizuje výklad Soudu k bodu 3 třetí odrážce pokynů, podle kterého je skutečná povinnost zaměněna za pouhou pravomoc Komise snížit výši pokuty, jestliže protiprávní jednání skončilo okamžitě po zásahu Komise;
- v každém případě kritizuje Soud, že nekonstatoval, že Komise nesplnila svou povinnost uvést odůvodnění, když v tomto případě odmítla uplatnit svoji volnou úvahu v souvislosti s tím, zda snížení pokuty bylo důvodné s ohledem na skutečnost, že účast v kartelové dohodě skončila po prvním zásahu amerických orgánů.

165. Komise tvrdí, že Soud podrobně přezkoumal žalobní důvody ADM, správně vyložil příslušná ustanovení pokynů a správně posoudil okolnosti projednávané věci se závěrem, že ukončení účasti ADM v kartelové dohodě po prohlídce jejich prostor FBI představovalo polehčující okolnost.

## 3. Posouzení

166. Souhlasím s názorem Soudu v tom, že skutečnost, že podnik ukončí svoji účast v tajné a zjevně protiprávní kartelové dohodě, nepředstavuje okolnost, která by podstatně snižovala závažnost protiprávního jednání a která by odůvodňovala poskytnutí odměny v podobě snížení pokuty<sup>107</sup>.

167. Nesouhlasím<sup>108</sup> však s odůvodněním, kterým Soud zamítl žalobní důvod ADM týkající se údajného porušení zásady propor-

<sup>107</sup> — V tomto smyslu viz rovněž stanovisko generální advokátky V. Trstenjak ze dne 15. května 2008 ve věci Archer Daniels Midland v. Komise (C-510/06 P, dosud probíhající před Soudním dvorem, bod 232), týkající se kartelové dohody o glukonátu sodném.

<sup>108</sup> — Na rozdíl od generální advokátky V. Trstenjak ve stanovisku citovaném v předchozí poznámce pod čarou.

cionality tím, že jí nebyla přiznána dotčená polehčující okolnost. Zejména se domnívám, že ADM oprávněně kritizovala nesprávný výklad bodu 3 třetí odrážky pokynů Soudem.

zásazích Komise bylo uznáno za polehčující okolnost, neodůvodněně by to zasahovalo do užitečného účinku čl. 81 odst. 1 ES, protože by to omezovalo jak sankci, tak odrazující účinek sankce“.

168. Jak bylo potvrzeno v bodě 335 napadeného rozsudku, při doslovném výkladu uvedeného ustanovení je polehčující okolností pouhá skutečnost, že podnik ukončil protiprávní jednání po zásahu Komise. Toto ustanovení neumožňuje odlišení nebo použití tohoto zvýhodnění „jen za určitých okolností“. Komise zároveň až v nových pokynech z roku 2006<sup>109</sup> doplnila znění bodu 3 třetí odrážky pokynů o formulaci, že polehčující okolnost ve formě ukončení protiprávních činností okamžitě po prvním zásahu Komise „se nepoužije v případě tajných dohod nebo jednání (zejména kartelů)“.

170. Toto konstatování považuji za přehnané. Nehledě na skutečnost, že čl. 81 odst. 1 ES nestanoví žádnou sankci, ale pouze zákaz, nevím, jakým způsobem by uznání této polehčující okolnosti mohlo dojít až tak daleko, že by oslabilo užitečný účinek uvedeného ustanovení – nebo v každém případě článku 83 ES a článku 15 nařízení č. 17, které upravují ukládání pokut –, jelikož následné snížení pokuty může být přizpůsobeno povaze konkrétního případu, a to až na úplné minimum, a v takovém případě by už nemělo dopad na odrazující účinek pokuty.

169. Soud se tedy odchýlil od pravidla *in claris non fit interpretatio*, když považoval za nutné vykládat bod 3 třetí odrážku pokynů restriktivně, v důsledku čehož bylo toto ustanovení možné použít „jen za určitých okolností“ z toho důvodu, že „pokud by ukončení protiprávního jednání po prvních

171. Je třeba poukázat na to, že podle pokynů nepatří mezi přítěžující okolnosti podle odstavce 2 pokračování v protiprávním jednání po prvním zásahu Komise. Je tudíž sporné, zda cílem pokynů bylo rozlišit přístup k podnikům účastnícím se zakázané kartelové dohody, které na zásah Komise reagují různě – některé ukončením protiprávního jednání, jiné pokračováním v protiprávním jednání –, a to poskytnutím odměny (snížení pokuty) v prvním případě a uložením sankce (zvýšení pokuty) ve druhém případě.

109 — Pokyny pro výpočet pokut uložených podle čl. 23 odst. 2 písm. a) nařízení č. 1/2003 (Úř. věst. 2006, C 210 s. 2), viz bod 29 první odrážky.

172. Navíc z doslovného výkladu bodu 3 třetí odrážky pokynů nevyplývá, jak tvrdila ADM, že se Komise zavázala považovat v *každém případě* ukončení protiprávního jednání okamžitě po jejím zásahu za polehčující okolnost. ADM správně poznamenala, že podle judikatury se Komise může odchýlit od pokynů za předpokladu, že to odůvodní, a za podmínky, že tyto důvody jsou v souladu se zásadou rovného zacházení<sup>110</sup>.

173. Tudíž se domnívám, že bod 3 třetí odrážka pokynů může být vykládán v tom smyslu, že po ukončení protiprávního jednání okamžitě po zásahu Komise má v zásadě – a tedy nejen za určitých okolností, jak je uvedeno v napadeném rozsudku – následovat snížení základní výše pokuty.

174. Z tohoto výkladu však nevyplývá, že Soud měl povinnost přiznat polehčující okolnost podle uvedeného ustanovení a snížit základní výši pokuty.

110 — Viz Rozsudek Dansk Rørindustri a další v. Komise, citovaný výše v poznámce pod čarou 15 (bod 209).

175. Soud, který má podle článku 229 ES a článku 17 nařízení č. 17 pravomoc přezkoumat v plné jurisdikci pokuty uložené podle uvedeného nařízení, je „tedy oprávněn nad rámec pouhého přezkumu legality sankce nahradit posouzení Komise svým posouzením, a tudíž uložené pokuty zrušit, snížit nebo zvýšit, má-li posoudit otázku výše pokuty<sup>111</sup>. Jak již uvedl generální advokát F. G. Jacobs ve svém stanovisku ve věci JCB Service v. Komise<sup>112</sup>“, Soud tedy není pokyny vázán.

176. Soud tudíž mohl návrh ADM zamítnout na základě argumentů uvedených v bodech 336, 340 a 341 napadeného rozsudku, se kterými zcela souhlasím<sup>113</sup> a které jsou v podstatě založeny na myšlence, že ukončení zjevně protiprávního jednání je „přiměřená a běžná“ reakce na zásah Komise – třebaže v rámci posouzení přiměřenosti, která, jinak řečeno, vyjadřuje volbu učiněnou na základě diskreční pravomoci, kterou zákonodárce Společenství ponechal Soudu.

111 — Rozsudek ze dne 8. února 2007, Groupe Danone v. Komise (C-3/06 P, Sb.rozh. s. I-1331, body 61 a 62). Viz rovněž stanovisko generální advokátky J. Kokott ze dne 8. prosince 2005 ve věci, v níž byl vydán rozsudek ze dne 21. září 2006, Technische Unie v. Komise (C-113/04 P, Sb. rozh. s. I-8831, bod 132), stanovisko generálního advokáta M. Poiaresse Madura ze dne 16. listopadu 2006 ve věci, v níž byl vydán rozsudek Groupe Danone v. Komise, citovaný výše, body 45 a 48.

112 — Stanovisko ze dne 15. prosince 2005 ve věci, v níž byl vydán rozsudek citovaný výše v poznámce pod čarou 100, bod 141.

113 — S výjimkou, jak bylo zdůrazněno výše, dvou posledních rádků bodu 336, které se týkají oslabení sankce a jejího odrazujícího účinku.

177. Tento důvod kasačního prostředku by tudíž měl být podle mého názoru přijat v rozsahu, ve kterém Soudu vytýká, že se při výkladu pokynů dopustil nesprávného právního posouzení. Napadený rozsudek by měl být v tomto bodě zrušen. Vzhledem k tomu, že to stav řízení umožňuje, může Soudní dvůr žalobní důvod ADM předložený v řízení v prvním stupni znovu přezkoumat a podle mého názoru by ho měl zamítnout v rámci pravomoci provést přezkum v plné jurisdikci, kterou má při vydávání konečného rozhodnutí ve věci podle prvního pododstavce článku 61 svého statutu<sup>114</sup>.

prokázaný, pokud Komise předem nedefinovala trh dotčeného výrobku. ADM tvrdila, že tento trh měl být definován pro účely analýzy zjišťující dopad kartelové dohody, aby mohla být posouzena závažnost protiprávního jednání, a uvedla, že sporné rozhodnutí neobsahovalo závěr o tom, že trh s kyselinou citronovou představoval relevantní výrobní trh<sup>116</sup>.

179. Soud tento argument zamítl v zásadě na základě těchto úvah:

*I – Devátý důvod kasačního opravného prostředku, týkající se skutečného dopadu kartelové dohody na trh*

## 1. Úvahy Soudu

178. Před Soudem ADM v různých žalobních důvodech tvrdila, že Komise dostatečně neprokázala, že, jak se uvádí v napadeném rozhodnutí v souladu s bodem 1A prvním pododstavcem pokynů<sup>115</sup>, měla zjištěná kartelová dohoda skutečný dopad na trh. Ve svém kasačním opravném prostředku ADM v tomto směru kritizuje pouze posouzení, kterým Soud v bodech 198 až 203 napadeného rozsudku zamítl její argument, že dopad kartelové dohody na trh nelze považovat za

„198. Nejprve je třeba konstatovat, že Komise v rozhodnutí neprovedla analýzu toho, zda má být trh dotčeného výrobku omezen na kyselinu citronovou, nebo zda má být, jak tvrdí ADM, pojat širše, tak aby zahrnoval jeho zastupitelné výrobky. Pod názvy ‚Dotčený výrobek‘ [...] a ‚Trh kyseliny citronové‘ [...] se Komise omezila na popis jednotlivých způsobů použití kyseliny citronové a na objem trhu s kyselinou citronovou.

199. Přitom ve zprávě expertů, kterou ADM Komisi v průběhu správního řízení předložila, je trh dotčených výrobků analyzován a definován jako širší, zahrnující zastupitelné výrobky,

<sup>114</sup> — Viz rozsudek ze dne 8. července 1999, Komise v. Anic Partecipazioni (C-49/92 P, Recueil, s. I-4125, bod 218).

<sup>115</sup> — Podle tohoto ustanovení je „při posuzování závažnosti protiprávního jednání třeba zohlednit“ mimo jiné „jeho skutečný dopad na trh, pokud ho lze změřit“.

<sup>116</sup> — Viz žaloba podaná v prvním stupni řízení, bod 7.2.3.

zejména fosfáty a minerální kyseliny. Nicméně Komise ve svém rozhodnutí neposoudila argumenty ADM týkající se nezbytnosti použití širší definice relevantního výrobového trhu.

omezuje pouze na trh kyseliny citronové.“

200. Na základě výše uvedeného je třeba mít za to, že argumentace ADM může být úspěšná pouze tehdy, pokud prokazuje, že pokud by Komise definovala trh dotčených výrobků v souladu s tvrzeními ADM, musela by konstatovat, že protiprávní jednání nemělo dopad na trh definovaný jako trh kyseliny citronové a jejích zastupitelných výrobků. [...]

201. S ohledem na analýzu cen a prodejních kvót provedenou Komisí v bodech 213 a následujících odůvodnění rozhodnutí se ADM nepodařilo prokázat, a dokonce ani uplatnit skutečnosti, které by ve svém celku představovaly souvislý soubor nepřímých důkazů prokazujících s rozumnou pravděpodobností, že dopad kartelové dohody o kyselině citronové na širší trh zahrnující i zastupitelné výrobky kyseliny citronové byl nicotný nebo přinejmenším zanedbatelný. I ve zprávě expertů, třebaže uvádí, že trh by měl být definován širším způsobem, se analýza týkající se údajné neexistence vlivu kartelové dohody na vývoj ceny

## 2. Argumenty účastníků řízení

180. Ve svém kasačním opravném prostředku ADM tvrdí, jak již bylo správně konstatováno v bodě 198 napadeného rozsudku, že Komise nedefinovala relevantní výrobový trh, a Soud tudíž neměl rozhodnout, že Komise prokázala, že kartelová dohoda měla dopad na trh. ADM tvrdí, že ke zjištění dopadu kartelové dohody musí být nezbytně definován relevantní trh, a zdůrazňuje zejména, že dohody o cenách výrobků nemohou mít žádný dopad, pokud spotřebitelé mohou zaměřit svou poptávku na zastupitelné výrobky, a že všeobecný vzrůst cen nebo poptávky po těchto výrobcích může způsobit – zcela nezávisle na činnosti samotné kartelové dohody – zvýšení cen výrobku, který je předmětem kartelové dohody. Soud nesprávně přenesl důkazní břemeno, které ve skutečnosti nese Komise, na ADM, když konstatoval, že bylo na ADM, aby prokázala, že pokud by byl trh definován tak, jak požadovala, musela by Komise zjistit, že protiprávní jednání nemělo žádný dopad na trh. Soud tak porušil zásadu, podle které Komise musí dodržovat pravidla, která si sama stanovila, totiž pravidla stanovená v pokynech. Jelikož dopad kartelové dohody na trh nebyl prokázán, je třeba přiměřeně snížit výši pokuty.

181. Komise tvrdí, že Soud nekonstatoval, že ve sporném rozhodnutí nebyl definován trh, a tudíž se nedopustil nesprávného právního posouzení v souvislosti s důkazním břemenem, a že tímto důvodem kasačního opravného prostředku chce ADM ve skutečnosti dosáhnout toho, aby Soudní dvůr přezkoumal otázku skutkové povahy, ohledně které v řízení v prvním stupni nepředložila dostatečné důkazy. Zástupce Komise na jednání uvedl, že analýza relevantního výrobkového trhu nebyla v projednávané věci nutná.

### 3. Posouzení

182. Na úvod je třeba zdůraznit, že použitím výrazu „definice relevantního výrobkového trhu“ ADM odkazuje na známý proces identifikace všech výrobků nebo služeb, které mohou podle svých vlastností zvláště uspokojit konstantní potřeby a jsou málo zaměnitelné s jinými výrobky nebo službami<sup>117</sup>, postup Komise při použití článků 81 ES a 82 ES a monitorování spojování podniků s významem pro celé Společenství. Je to proces, který spolu s vymezením relevantního zeměpisného trhu umožňuje určit konkurenční tlak, kterému jsou vystaveny podniky, které jsou dotčeny zvláštním chováním nebo spojením podniků, a posoudit tak jejich tržní sílu.

183. Jak uvádí samotná Komise ve sdělení Komise o definici relevantního trhu pro účely práva hospodářské soutěže Společenství<sup>118</sup>, „pojem ‚relevantní trh‘ se liší od jiných definic trhu často užívaných v jiných souvislostech. Například společnosti často používají pojem ‚trh‘ ve významu oblasti, kde prodávají své výrobky, nebo mají na mysli průmysl nebo odvětví, kam patří“. Je možné rovněž učinit všeobecný odkaz na výrobkový trh (například kyseliny citronové), v rámci kterého se střetávají nabídka a poptávka po určitém výrobku, bez ohledu na to, zda existují zastupitelné výrobky, jejichž nabídka a poptávka může působit na nabídku a poptávku prvního výrobku. Dále budu v souvislosti s pojmem „relevantní výrobkový trh“ odkazovat právě na koncept relevantního výrobkového trhu uvedeného v předchozím bodě, který je odlišný od všeobecnějších konceptů výrobkového trhu.

184. V rámci svého žalobního důvodu vyzvala ADM Soud, aby rozhodl, zda posouzení dopadu kartelové dohody zakázané podle článku 81 ES pro účely určení závažnosti protiprávního jednání vyžaduje definici relevantního výrobkového trhu, nebo zda je takové posouzení možné provést pouze s poukazem na výrobek, který je předmětem kartelové dohody, jinak řečeno aniž by bylo přihlédnuto k existenci jiných výrobků, které jsou z hlediska spotřebitele s tímto výrobkem zaměnitelné.

117 — Viz mezi mnoha rozsudky *Michelin v. Komise*, citovaný výše v poznámce pod čarou 10 (bod 37).

118 — Úř. věst. 1997, C 372, s. 5, bod 3.

185. Tento důvod kasačního prostředku je založen na tom, že Soud konstatoval, že ve sporném rozhodnutí chyběla definice relevantního výrobového trhu, a v podstatě došel k nesprávnému závěru, že tato definice nebyla v projednávané věci pro účely posouzení dopadu kartelové dohody na trh nezbytná.

vedeného v bodě 183, protože pro účely projednávané věci nebylo nutné zkoumat všechny zastupitelné výrobky kyseliny citronové. Kromě toho v této odpovědi Komise uvedla, že ve sporném rozhodnutí pouze „popsala výrobky, které *byly kartelovou dohodou dotčeny*“, a nabídku a poptávku po těchto výrobcích“<sup>121</sup>, z čehož je jasné, že neprovedla žádnou analýzu relevantního výrobového trhu.

186. Ačkoliv v tomto bodě nejsou úvahy Soudu zcela jasné a Komise zdůrazňuje, že Soud jí nevytýkal, že trh nedefinovala, domnívám se, že z bodů 198 a 199 napadeného rozsudku dostatečně vyplývá, že Komise zohlednila pouze kyselinu citronovou a neověřila, zda je zaměnitelná s jinými výrobky. Skutečnost, že Soud poznamenal, že se sporné rozhodnutí týkalo „trhu s kyselinou citronovou“, nelze vykládat v tom smyslu, že Soud uznal, že Komise ve skutečnosti relevantní výrobový trh definovala.

188. Tudíž se domnívám, že se ADM nemýlila, když uvedla, že Soud konstatoval, že Komise nedefinovala relevantní výrobový trh a pouze všeobecně posoudila výrobek kyselinu citronovou a její trh.

187. Samotná Komise – i když ve své duplice v řízení v prvním stupni uvedla, že „ze sporného rozhodnutí jednoznačně vyplývá, že výrobový trh, který je třeba zohlednit, je trh s kyselinou citronovou“<sup>119</sup> – ve své odpovědi na písemné otázky Soudu prohlásila, že neměla v úmyslu tvrdit, že provedla „komplexní a podrobnou analýzu relevantního výrobového trhu“<sup>120</sup> ve smyslu sdělení

189. Pokud je považován za odůvodněný argument ADM, že v rámci posuzování závažnosti protiprávního jednání je k určení skutečného dopadu kartelové dohody vždy nutné definovat relevantní výrobový trh, potom má ADM pravdu i v tom směru – jak uvedla v kasačním opravném prostředku –, že Soud ve svém odůvodnění v bodech 200 a 201 napadeného rozsudku neoprávněně přenesl důkazní břemeno na ADM, i když ho ve skutečnosti měla nést Komise. Pokud Komise měla definovat relevantní výrobový trh a neučinila tak, a zabývala se pouze kyselinou citronovou jako výrobkem, aniž by zohlednila

119 — Duplika, bod 25.

120 — Viz odpověď na otázku č. 1, s. 2 (kurziva provedena autorem tohoto stanoviska).

121 — Tamtéž, s. 3 (kurziva provedena autorem tohoto stanoviska).

zastupitelnost jiných výrobků, měl Soud toto její opomenutí konstatovat a neměl žádat ADM, aby prokázala, že na relevantní trh, jak ho sama definovala, neměla kartelová dohoda dopad.

190. Tento důvod kasačního prostředku se tudíž týká právní otázky a nesměruje ke zpochybnění posouzení skutečností Soudem. Je tudíž přípustný.

191. Pokud jde o meritum, považují posouzení Soudu v podstatě za správná.

192. Podle mého názoru nevyplývají z toho, že Soud přezkoumal žalobní důvod ADM jako žalobní důvod, kterým měla být konstatována *nesprávná* definice relevantního výrobního trhu<sup>122</sup>, i když ve skutečnosti se týkala *neexistence* této definice, žádné praktické důsledky. Soud vycházel z předpokladu, že neexistence analýzy provedené Komisí týká se zaměnitelnosti kyseliny citronové

s jinými výrobky ve skutečnosti znamenala, že Komise považovala za relevantní trh pouze trh s kyselinou citronovou, zatímco ADM se domnívala, že relevantní trh je širší. Námitka ADM před Soudem byla na druhou stranu založena na tom, že Komise pouze všeobecně považovala trh s kyselinou citronovou za výrobní trh. V zásadě však tyto názorové rozdíly nejsou v praxi příliš důležité, protože ADM v podstatě kritizuje skutečnost, že v důsledku toho, že nebyl definován relevantní výrobní trh, Komise neověřila dopad kartelové dohody na to, co ADM považovala za relevantní výrobní trh, to znamená nejen trh s kyselinou citronovou, ale i s dalšími výrobky.

193. Stejně jako Komise považují za neodůvodněný názor ADM, že v rámci posuzování závažnosti protiprávního jednání je k určení skutečného dopadu kartelové dohody vždy nutné definovat relevantní výrobní trh.

194. Především je třeba si uvědomit, že ne každé posouzení, které má Komise provést při použití pravidel hospodářské soutěže podle Smlouvy o ES, vyžaduje předchozí definici relevantního trhu.

122 — Viz napadený rozsudek, body 194 a 203, ve kterých je odkazováno na „pochybení při definici relevantního trhu“ a „nesprávnou definici trhu dotčených výrobků“.

195. Definice relevantního trhu je samozřejmě nezbytná například pro to, aby bylo možné zjistit existenci dominantního postavení ve smyslu a pro účely článku 82 ES<sup>123</sup>.

196. Ohledně článku 81 ES Soudní dvůr konstatoval, že „jediným účelem definice relevantního trhu pro účely použití čl. 85 odst. 1 Smlouvy [nyní článek 81 ES] je určit, zda dotčená dohoda může poškodit obchod mezi členskými státy a zda je jejím cílem nebo účinkem vyloučení, omezení nebo narušení hospodářské soutěže na společném trhu“<sup>124</sup>. Kromě toho z judikatury Soudu vyplývá, že povinnost zahrnout definici relevantního trhu do rozhodnutí přijatého podle článku 81 ES nemá absolutní povahu, ale Komise má tuto povinnost „*jen tehdy, když bez takové definice není možné určit, zda [dotčenou kartelovou dohodou] může být dotčen obchod mezi členskými státy a zda je jejím cílem nebo účinkem vyloučení, omezení nebo narušení hospodářské soutěže na společném trhu*“<sup>125</sup>.

197. Definice relevantního trhu je také potřebná k ověření, zda jsou v konkrétní věci splněny podmínky stanovené v čl. 81 odst. 3

písm. b) ES, aby bylo možné konstatovat, že čl. 81 odst. 1 není použitelný<sup>126</sup>, avšak není potřebná v případech, kdy je třeba zjistit, zda byly splněny zbývající tři podmínky stanovené v čl. 81 odst. 3 písm. b) ES<sup>127</sup>.

198. I pro účely určení závažnosti protiprávního jednání pro účely použití článku 15 nařízení č. 17 je třeba posoudit potřebu předchozí definice relevantního trhu v souvislosti s konkrétním posouzením, které má být provedeno.

199. Nepovažuji za nezbytné, aby při posuzování skutečného dopadu kartelové dohody musela Komise při každém ověřování, zda kartelová dohoda má takový dopad, předem definovat relevantní trh.

123 — Viz, mezi mnoha, rozsudky ze dne 31. května 1979, Hugin v. Komise (22/78, Recueil, s. 1869, bod 5); Michelin v. Komise, citovaný výše v poznámce pod čarou 10 (bod 37), a ze dne 13. prosince 2007, United Pan-Europe Communications a další (C-250/06, Sb. rozh. s. I-11135, bod 21).

124 — Usnesení ze dne 16. února 2006, Adriatica di Navigazione v. Komise (C-111/04 P, Sb. rozh. s. I-22, zveřejněné shrnutí, bod 31).

125 — Rozsudek ze dne 19. března 2003, CMA CGM a další v. Komise (T-213/00, Recueil, s. II-913, bod 206). Kurziva provedena autorem tohoto stanoviska. Viz rovněž rozsudky ze dne 6. července 2000, Volkswagen v. Komise (T-62/98, Recueil, s. II-2707, bod 230), a ze dne 8. července 2004, Mannesmannröhren-Werke v. Komise (T-44/00, Sb. rozh. s. II-2223, bod 132).

200. V projednávané věci Komise tvrdila, že kartelová dohoda měla vliv na ceny kyseliny citronové. Žalobní důvody ADM proti tomuto konstatování Soud zamítl z důvodů uvedených v bodech 152 až 168 a 180 až 193

126 — V tomto smyslu viz sdělení Komise o definici relevantního trhu pro účely práva hospodářské soutěže Společenství, citované výše v poznámce pod čarou 118 (bod 11), a rozsudek CMA CGM a další v. Komise, citovaný výše v předchozí poznámce pod čarou (bod 226).

127 — Rozsudek CMA CGM a další v. Komise, citovaný výše v poznámce pod čarou 125 (bod 226).

napadeného rozsudku, přičemž ADM v tomto řízení o kasačním opravném prostředku tyto důvody nezpochybňovala. Tyto účinky je tudíž třeba považovat za zjištěné s konečnou platností.

201. I kdyby bylo připuštěno, že se relevantní výrobní trh v této věci vztahoval i na jiné výrobky než na kyselinu citronovou, faktem zůstává, že tato kartelová dohoda měla dopad minimálně na jeden segment předpokládaného širšího trhu, a sice na segment zastoupený kyselinou citronovou. Zjištěním tohoto dopadu Komise splnila svoje důkazní břemeno spočívající v prokázání, že kartelová dohoda měla skutečný dopad na trh. V tomto stadiu měla ADM prokázat, že tento dopad nebyl rozhodující, a to například tak, že měla tvrdit a prokázat, že byl vyvážen opačnými účinky kartelové dohody, které se projeví v jiných segmentech tohoto širšího trhu. Jak však v bodě 201 napadeného rozsudku správně uvedl Soud, ADM nepředložila žádný důkaz o tom, že i kdyby Komise posoudila zastupitelné výrobky kyseliny citronové, musela by dojít k závěru, že kartelová dohoda neměla dopad na širší trh nebo že její dopad byl zanedbatelný.

202. Tento důvod kasačního opravného prostředku by tudíž podle mého názoru neměl být přijat.

*J – Důvody kasačního opravného prostředku (sedmý a osmý) vycházející z údajného porušení zásady ochrany legitimního očekávání v souvislosti s posouzením spolupráce ADM během správního řízení*

203. Před Soudem ADM zpochybňovala sporné rozhodnutí, protože jí byla odepřena možnost využít ustanovení bodu B sdělení o spolupráci týkající se „neuložení pokuty nebo velmi významného snížení její částky“. Toto zamítnutí v rozsahu, ve kterém vycházelo ze skutečnosti, že ADM nesplnila podmínku stanovenou v bodě B písm. b), bylo – jak tvrdila ADM – v rozporu se zásadou ochrany legitimního očekávání ze dvou důvodů. Zaprvé ADM tvrdila, že na rozdíl od toho, co bylo uvedeno ve sporném rozhodnutí, byla to ona sama, a nikoliv společnost Cerestar, která jako první poskytla určující důkaz o existenci kartelové dohody ve smyslu bodu B písm. b). Důkaz, který společnost Cerestar poskytla na schůzce s pracovníky Komise dne 29. října 1998, však podle ADM neumožnil prokázat existenci kartelové dohody, na rozdíl od informací, které Komisi poskytla ADM na schůzce dne 11. prosince 1998. Zadržela ADM tvrdila, že v každém případě během různých schůzek s pracovníky Komise a z jejich korespondence během správního řízení získala informace o tom, že byla první společností, která s Komisí spolupracovala ve smyslu bodu B uvedeného sdělení.

204. Soud obě tyto námitky zamítl. První z nich považoval za irelevantní, jelikož bylo zjištěno, že ADM nesplnila podmínky podle

bodů B písm. e) sdělení o spolupráci, jelikož bylo zjištěno, že měla vedoucí úlohu v rámci kartelové dohody, a vzhledem k tomu, že podmínky stanovené v bodě B písm. a) až e) musí být splněny kumulativně, aby bylo možné dotčenou výhodu přiznat<sup>128</sup>. Druhý žalobní důvod považoval Soud za neodůvodněný v tom, že po přezkoumání prohlášení, kterých se ADM dovolávala, dospěl k názoru, že Komise během správního řízení neposkytla žádné konkrétní ujištění společnosti ADM v tom smyslu, že jí poskytne dotčenou výhodu, což ostatně ani nemohla, protože rozhodnout o snížení pokuty některému z podniků může pouze na základě posouzení veškerých informací jimi předložených Komisi v průběhu správního řízení<sup>129</sup>.

ujištění, které mohlo vyvolat legitimní očekávání, že její pokuta bude snížena.

206. Kromě toho, podle ADM Soud nesprávně konstatoval, že nebylo možné takové ujištění dát, protože Komise posuzuje spolupráci podniku až na konci správního řízení. Ve sdělení o spolupráci je však uvedeno, že legitimní očekávání lze vyvolat kdykoliv při poskytnutí důkazu.

1. Důvod kasačního opravného prostředku týkající se prohlášení pracovníků Komise během správního řízení

205. V tomto důvodu kasačního opravného prostředku ADM tvrdí, že jelikož v bodech 391 a 392 napadeného rozsudku je konstatováno, že „se Komise skutečně snažila podnitit dotčené účastnice řízení k co nejširší spolupráci s ní tím, že jim ji činila co možná nejprůhlednější použitím odkazů na bod B sdělení o spolupráci“ a že „společnosti ADM oznámila, že je na tuto společnost v zásadě ‚uplatnitelné‘ velmi významné snížení pokuty podle bodu B sdělení o spolupráci“, Soud měl konstatovat, že ADM bylo dáno konkrétní

207. Komise tvrdí, že se Soud ve svých vyjádřeních nedopustil nesprávného právního posouzení. Zdůrazňuje zejména, že sdělení o spolupráci sice vyvolává legitimní očekávání, ale podnik nemůže mít při poskytnutí důkazu Komisi žádné legitimní očekávání, že mu Komise sníží pokutu podle bodu B tohoto sdělení. Komise může posoudit, zda podnik splňuje všechny kumulativní podmínky uvedené v tomto bodě, až poté, co shromáždí a posoudí všechny důkazy.

208. Chtěl bych především uvést, že otázka, zda pracovníci Komise ve svých prohlášeních učiněných během správního řízení poskytli

128 — Viz napadený rozsudek, body 375 až 379.

129 — Viz napadený rozsudek, body 384 až 395.

ADM konkrétní ujištění ohledně použití bodu B sdělení o spolupráci, je součástí posouzení skutkového stavu Soudem, které nemůže být v kasačním opravném prostředku zpochybňováno, nedošlo-li ke zkreslení skutkových okolností nebo důkazů. ADM však v kasačním opravném prostředku nic podobného netvrdí.

bodu B až při přijímání konečného rozhodnutí.

209. Domnívám se mimoto, že závěry Soudu nejsou v rozporu se zjištěními v bodech 391 a 392 napadeného rozsudku (viz bod 205), ze kterých nelze vyvodit, že by bylo ADM dáno konkrétní ujištění o tom, že jí bude snížena pokuta podle bodu B sdělení o spolupráci. Z uvedených zjištění vyplývá pouze to, že pracovníci Komise se před ADM zmínili o snížení pokuty jako o možnosti „při uplatňování“ tohoto bodu, což znamenalo, že musely být splněny především podmínky stanovené v tomto bodě.

211. Tento důvod kasačního opravného prostředku je tudíž třeba zamítnout.

210. Kromě toho Soud zcela správně konstatoval, že v době, kdy ADM spolupracovala s Komisí při vyšetřování, nemohla mít žádné legitimní očekávání, že jí bude taková výhoda poskytnuta. I když tehdy musela ADM vědět, že podle bodu E odst. 2 sdělení o spolupráci<sup>130</sup> Komise posoudí splnění podmínek podle

2. Důvod kasačního opravného prostředku vycházející z údajného porušení podmínek stanovených v bodu B sdělení o spolupráci

212. V tomto důvodu kasačního opravného prostředku ADM v podstatě tvrdí, že zamítnutí jejího žalobního důvodu v řízení v prvním stupni jako irelevantního, přičemž tento žalobní důvod se týkal porušení bodu B písm. b) sdělení o spolupráci, a tudíž i zásady ochrany legitimního očekávání, je stíženo vadou spočívající v nesprávném zjištění, že nespĺnila podmínky stanovené v bodě B písm. e). ADM tvrdí, že toto nesprávné zjištění je důsledkem nesprávného právního posouzení Soudem při přezkoumávání důvodů, kterými ADM zpochybnila názor Komise, že v rámci kartelové dohody měla vedoucí úlohu.

<sup>130</sup> — Podle kterého „až při přijímání rozhodnutí Komise posoudí, zda jsou splněny podmínky stanovené v bodech B, C, a D, a zda tudíž pokutu sníží, nebo její uložení dokonce zruší.“

213. Komise poznamenává, že ADM v tomto důvodu kasačního opravného prostředku pouze opakuje žalobní důvody, které již předložila v rámci jiných důvodů kasačního opravného prostředku proti posouzením, ve kterých Soud potvrdil vedoucí úlohu ADM. Proto tvrdí, že tento důvod kasačního opravného prostředku by měl být zamítnut, protože jak již uvedla ve své odpovědi na tento důvod, tyto námitky jsou neopodstatněné.

214. Vzhledem k tomu, že se po přezkoumání důvodů týkajících se údajné vedoucí úlohy ADM v rámci kartelové dohody s kyselinou citronovou domnívám, že z procesněprávních i hmotněprávních důvodů nelze dospět k závěru, že ADM tuto úlohu skutečně měla, mohu jen navrhnout, aby byl tento důvod kasačního opravného prostředku přijat. Jinak řečeno, jelikož nelze konstatovat, že ADM byla vůdcm kartelu, a z toho důvodu nespĺnila podmínky stanovené v bodě B písm. e) sdělení o spolupráci, měl Soud přezkoumat meritum žalobního důvodu týkajícího se nesprávného použití bodu B písm. b) Komisi.

215. Napadený rozsudek je tudíž třeba zrušit v rozsahu, ve kterém se v něm uvedený žalobní důvod zamítá, což budu nyní zkoumat na základě toho, že stav řízení umožňuje, aby Soudní dvůr přijal konečný rozsudek podle čl. 61 prvního pododstavce svého statutu i v souvislosti s tímto bodem.

*K – Žaloba proti spornému rozhodnutí: zda má být ADM podle bodu B písm. b) sdělení o spolupráci považována za první podnik, který Komisi poskytl určující důkazy o existenci kartelové dohody*

216. ADM před Soudem tvrdila, že byla prvním podnikem, který Komisi poskytl určující důkazy o existenci kartelové dohody o kyselině citronové. Tento důkaz údajně poskytla na schůzce zástupců ADM a pracovníků Komise konané dne 11. prosince 1998 prostřednictvím svědecké výpovědi, listinných důkazů z období existence kartelové dohody a dokumentů, které líčily souvislosti kartelové dohody a její činnosti. Naopak, oproti tomu, co je uvedeno ve sporném rozhodnutí, nelze důkazy, které poskytla společnost Cerestar na schůzce svých zástupců a pracovníků Komise dne 29. října 1998, považovat pro účely prokázání existence kartelové dohody za určující.

217. V této souvislosti předložila ADM tyto argumenty<sup>131</sup>:

- Cerestar neposkytl informace o kartelové dohodě za období před svým vstupem;

<sup>131</sup> — Viz žaloba v řízení v prvním stupni, bod 9.2.1.

- informace poskytnuté společností Cerestar o datech schůzek kartelové dohody a o jejich účastnících nebyly přesvědčivé ani průkazné a Cerestar je po podrobnějším prověření odvolala;
 

informace, která se opírala o prohlášení učiněná ADM.
  
- společnost Cerestar poskytla neurčité a značně nepřesvědčivé informace o předmětech schůzek a neuvedla konkrétní informace o dohodnutých cenách a kvótách;
 

218. Komise namítla, že neúplnost informací poskytnutých podnikem podle bodu B písm. b) sdělení o spolupráci nebrání konstatování, že takové informace jsou určujícím důkazem o existenci kartelové dohody. Ustanovení bodu B písm. b) sdělení o spolupráci nevyžaduje důkaz o přesné době trvání kartelové dohody nebo o nepřetržité účasti všech jejích členů.
  
- zdá se, že Cerestar neposkytla Komisi důkazy od očitých svědků;
 

219. Úvodem bych chtěl poznamenat, že ADM nezpochybnila skutečnost, že určující důkaz ve smyslu bodu B písm. b) sdělení o spolupráci může být poskytnut i ústně, a nenamítala nic proti nejistotě související s obsahem ústních prohlášení zástupců společnosti Cerestar na schůzce dne 29. října 1998. Obsah těchto ústních prohlášení vyplývá ze „záznamu ve spisu“ ze dne 6. listopadu 1998, který učinili pracovníci Komise, kteří se schůzky zúčastnili a poskytli ho Soudu na základě jeho konkrétní žádosti. ADM nezpochybnila ani – nebo tak neučinila dostatečně určitým a podrobným způsobem – prohlášení uvedené na začátku bodu 306 odůvodnění sporného rozhodnutí v tom smyslu, že informace, které Cerestar poskytla na této schůzce, byly shodné s informacemi v jejím písemném prohlášení.
  
- sama společnost Cerestar považovala za potřebné doplnit a vysvětlit svá ústní prohlášení učiněná na schůzce dne 29. října 1998 zasláním doplňujících informací, v každém případě až po schůzce mezi ADM a pracovníky Komise konané dne 11. prosince 1998;
  
- Komise dne 3. března 1999 zaslala společnosti Cerestar žádost o podrobné

220. Při přezkumu tohoto žalobního důvodu, vzneseného v žalobě v prvním stupni, je tudíž ve světle argumentů ADM třeba pouze ověřit, zda tato informace, která vyplývá ze zmíněného „záznamu ve spisu“ a písemného prohlášení společnosti Cerestar, představuje určující důkaz o existenci kartelové dohody o kyselině citronové.

221. V této souvislosti je třeba především zdůraznit, že – jak vyplývá i z judikatury Soudu – pojem „určující důkaz o existenci kartelové dohody“ ve smyslu bodu B písm. b) sdělení o spolupráci se „nevztahuje na důkazy, které jsou samy o sobě dostatečné k prokázání existence kartelové dohody“<sup>132</sup>. Nesmí se tedy jednat jenom o pouhý ukazatel směru, kterým má Komise vést šetření, ale o důkazní prostředek, který může být přímo použit jako důkaz o protiprávním jednání<sup>133</sup>.

222. Bod B písm. b) sdělení o spolupráci ve skutečnosti nevyžaduje důkazy o všech skutečnostech uvedených v rozhodnutí Komise<sup>134</sup>. Poskytnuté důkazy se proto nemusí vztahovat na celé období existence

kartelové dohody. Toto ustanovení ani nevyžaduje, aby byl důkaz poskytnut ve formě přímého svědectví pachatelů protiprávní činnosti. První a čtvrtý argument uvedené v bodě 217 jsou tudíž neopodstatněné a je třeba je zamítnout.

223. Pouhá skutečnost, že po schůzce konané dne 29. října 1998 chtěla společnost Cerestar poskytnout další informace nebo že jí Komise zaslala žádost o informace, není relevantní pro prokázání toho, zda důkaz poskytnutý na této schůzce byl určujícím důkazem o existenci kartelové dohody. Pátý a šestý argument uvedený v bodě 217 je tudíž třeba také zamítnout.

224. Pokud jde o nepřesnost informací společností Cerestar poskytnutých dne 29. října 1998 v souvislosti s daty schůzek kartelové dohody a s jejich účastníky, chtěl bych poukázat na to, že skutečnosti, které uvedla ADM – že podle informací bylo osm schůzek označených jen jako „možné“ schůzky kartelové dohody, že totožnost účastníků schůzek byla uvedena pouze v souvislosti se třemi schůzkami kartelové dohody, které se skutečně konaly, a že Komise během svého vyšetřování zjistila, že šest uvedených schůzek se vůbec nekonalo – nemohou samy o sobě vyloučit možnost, že poskytnutím takových informací Cerestar skutečně předložila

132 — Viz rozsudek Tokai Carbone a další v. Komise, citovaný výše v poznámce pod čarou 3, bod 362, a BASF v. Komise, citovaný výše v poznámce pod čarou 30, bod 492, a ze dne 15. března 2006, Daiichi Pharmaceutical v. Komise (T-26/02, Sb. rozh. s. II-713, bod 156). Ve všech těchto rozsudcích byla věnována pozornost skutečnosti, že přidavné jméno „dostatečný“ použité v bodu B písm. a) sdělení o spolupráci se naopak neobjevuje v bodu B písm. b) tohoto sdělení. Viz rovněž rozsudek ze dne 26. dubna 2007, Bolloré a další v. Komise (T-109/02, T-118/02, T-122/02, T-125/02 a T-126/02, T-128/02 a T-129/02, T-132/02 a T-136/02, Sb. rozh. s. II-947, bod 692).

133 — Viz rozsudky BASF v. Komise, citovaný výše v poznámce pod čarou 30, bod 493, a Daiichi Pharmaceutical v. Komise, citovaný výše v předchozí poznámce pod čarou, bod 157.

134 — V tomto smyslu viz rozsudek Daiichi Pharmaceutical v. Komise, citovaný výše v poznámce pod čarou 132, bod 162.

Komisi určující důkaz. Skutečností je, jak vyplývá i z vyjádření ADM, že na základě těchto informací – případně s výhradou přiměřených a odůvodněných výhrad ohledně doby, která uplynula, a údajně nedostatečné dokumentace – Cerestar mohla identifikovat několik schůzek kartelové dohody potvrzených ve sporném rozhodnutí a osoby, které se jich účastnily<sup>135</sup>.

225. Konečně pokud jde o údajně neurčité a nepřesvědčivé informace, které Cerestar dne 29. října 1998 poskytla o předmětu schůzky kartelové dohody, a nepřesné údaje o dohodnutých cenách a kvótách, nepovažují tyto skutečnosti za dostatečný důvod pro vyloučení možnosti, že Cerestar v uvedený den poskytla určující důkazy o existenci kartelové dohody.

226. Je nesporné, že tyto informace nejsou dostatečně úplné k tomu, aby z nich bylo možné určit datum, místo, účastníky, předmět a průběh diskuzí každé potvrzené schůzky kartelové dohody. Ale ohledně každé schůzky jsou v těchto informacích uvedeny konkrétní podrobnosti, které je činí přímo použitelné

jako skutkové důkazy o protiprávním jednání, a jsou prokázány na základě kombinace těchto informací a důkazů, které Komise shromáždila později z jiných zdrojů.

227. Je sice pravda, že například v případě schůzky kartelové dohody konané dne 19. května 1992 v Jeruzalémě nebyl v informacích společnosti Cerestar uveden předmět diskuzí, ale pouze přibližné datum, místo a účastníci, Komise však byla na jejich základě schopna zjistit, i díky informacím od jiných podniků, že se na této schůzce diskutovalo o kompenzačním systému při započtení prodeje mezi účastníky kartelové dohody v případech, kdy byly překročeny dohodnuté jednotlivé podíly na trhu<sup>136</sup>. Zároveň byly informace získané od jiných podniků potvrzeny informacemi, které Cerestar poskytla dne 29. října 1998 a které obsahovaly, i když bez uvedení konkrétních schůzek kartelové dohody, všeobecný popis tohoto kompenzačního systému a podrobnosti o počtu jednotlivých transakcí, které Cerestar uskutečnila pro účely započtení.

228. Informace společnosti Cerestar o schůzce konané v Bruselu dne 2. listopadu 1994<sup>137</sup> obsahovaly zejména odkazy na předmět diskuzí, a zejména na této schůzce prostřednictvím zástupců dohodnutý plán

135 — Jedná se zejména o schůzku konanou dne 19. května 1992 v Jeruzalémě (viz bod 103 odůvodnění sporného rozhodnutí a stránka 5 písemného prohlášení společnosti Cerestar, kde je následující den uveden jako pravděpodobné datum konání schůzky, a jedná se tudíž o minimální odchylku); o schůzku konanou dne 1. června 1993 v Irsku (viz bod 113 odůvodnění sporného rozhodnutí a stránka 6 písemného prohlášení společnosti Cerestar) a schůzku konanou dne 27. října 1993 v Bruggách (viz bod 118 odůvodnění sporného rozhodnutí a stránka 6 písemného prohlášení společnosti Cerestar).

136 — Viz bod 103 odůvodnění sporného rozhodnutí.

137 — Viz bod 122 odůvodnění sporného rozhodnutí a stránky 7 a 8 písemného prohlášení společnosti Cerestar.

postupu proti konkurenčním čínským výrobcům a na možnost podat podnět k anti-dumpingovému šetření proti nim.

229. Okolnost, že k prokázání skutečností o protiprávním jednání, například různých potvrzených schůzek kartelové dohody, musela Komise doplnit důkazy poskytnuté společností Cerestar dne 29. října 1998 informacemi, které získala později od jiných účastníků kartelové dohody nebo od samotné společnosti Cerestar, nevylučuje „určující“ hodnotu těchto předchozích důkazů, které bylo možné skutečně přímo použít jako důkaz, a ne pouze jako vodítko pro další vyšetřování Komise.

230. Je také pravda, že informace poskytnuté společností Cerestar dne 29. října 1998 neobsahovaly přesné údaje o dohodnutých cenách, a pokud jde o kvóty, uváděly pouze kvótu ve výši 5 % z celkového celosvětového obratu účastníků kartelové dohody přidělenou společnosti Cerestar.

231. Tyto informace však umožnily identifikovat účastníky kartelové dohody, určit

období let 1991 až 1995 jako přibližnou dobu trvání kartelové dohody, určit počet schůzek kartelové dohody, jejich místa a účastníky, získat podrobné údaje o okolnostech vstupu společnosti Cerestar do kartelu, získat všeobecný – ale nikoliv neurčitý – popis fungování kartelu s odkazy na povahu schůzek („Masters“ a „šerpové“) a o různých oblastech, které byly předmětem jednotlivých dohod, (zejména ceny, rozdělení podílů na trhu a výměna údajů o objemech prodeje). Podle mého názoru není pochyb, že poskytnutím takových informací, i když neobsahovaly číselné údaje o dohodnutých cenách a kvótách, předložila Cerestar určující důkaz o existenci kartelové dohody<sup>138</sup>, a tím značně zjednodušila práci Komise při rekonstrukci a prokazování skutečností představujících protiprávní jednání. Zda tato pomoc společnosti Cerestar, s ohledem na omezenou úroveň poskytnutých podrobností, zasloužila takové výrazné snížení pokuty, jaké jí Komise poskytla (90 %), je zcela jiná otázka, kterou samozřejmě nelze na tomto místě posoudit.

232. ADM svými argumenty tudíž podle mého názoru nemůže prokázat, že se Komise dopustila nesprávného posouzení, když konstatovala, že informace, které jí na schůzce dne 29. října 1998 poskytla společnost Cerestar, představovaly určující důkazy o existenci kartelové dohody o kyselině citrónové.

138 — Obdobné závěry za srovnatelných okolností viz rozsudek BASF v. Komise, citovaný výše v poznámce pod čarou 30, bod 568, a rozsudek ze dne 27. září 2006, Roquette Frères v. Komise (T-322/01, Sb. rozh. s. II-3137, body 238 až 244, zejména bod 242), a Archer Daniels Midland v. Komise (T-329/01, Sb. rozh. s. II-3255, body 320 až 324, zejména bod 323).

233. Podle mého názoru je tudíž třeba žalobní důvod ADM formulovaný v žalobě podané v prvním stupni v tomto ohledu zamítnout.

*L – Nové stanovení výše částky pokuty uložené ADM*

234. Na základě předchozích úvah se domnívám, že Soudní dvůr by měl ve svém konečném rozsudku podle čl. 61 prvního pododstavce svého statutu znovu stanovit výši částky pokuty uložené ADM ve sporném rozhodnutí takto: měl by zrušit 35% zvýšení, které Komise uložila k základní částce pokuty z důvodu přitěžující okolnosti spočívající ve vedoucí úloze v rámci kartelové dohody; následně by měl na částku 58,8 milionu eur uplatnit 50% snížení, které Komise uděluje podle bodu D sdělení o spolupráci.

235. Pokuta uložená ADM by tak měla být snížena na 29,4 milionu eur.

*M – K nákladům řízení*

236. Podle čl. 122 prvního pododstavce jednacího řádu Soudního dvora, je-li kasační

opravný prostředek opodstatněný a Soudní dvůr vydá sám konečné rozhodnutí ve věci, rozhodne i o nákladech řízení. Podle čl. 69 odst. 2 jednacího řádu, který je podle článku 118 jednacího řádu použitelný na řízení o kasačním opravném prostředku, se účastníku řízení, který neměl ve věci úspěch, uloží náhrada nákladů řízení, pokud to účastník řízení, který měl ve věci úspěch, požadoval. V souladu s čl. 69 odst. 3 může Soudní dvůr nicméně rozdělit náklady nebo rozhodnout, že každý z účastníků řízení ponese vlastní náklady, pokud každý účastník měl ve věci částečně úspěch i neúspěch.

237. Vzhledem k tomu, že v projednávané věci účastníci řízení měli do určité míry neúspěch, považují za přiměřené, aby každý z účastníků řízení nesl vlastní náklady řízení o kasačním opravném prostředku.

238. Také vzhledem k částečnému zrušení napadeného rozsudku a k částečnému úspěchu ADM v jejích návrhových žádáních směřujících proti spornému rozhodnutí považují za spravedlivé, aby bylo částečně vyhověno návrhům, které byly v tomto ohledu formulovány v kasačním opravném prostředku ohledně změny rozhodnutí o nákladech řízení obsaženém v napadeném rozsudku. V této souvislosti navrhuji, aby byla Komisi uložena povinnost nést jednu čtvrtinu nákladů řízení vynaložených ADM v řízení před Soudem, namísto původně uložené jedné desetiny, a ADM uložena povinnost nést zbývající náklady uvedeného řízení.

### III – Závěry

239. Ve světle výše uvedeného navrhuji, aby Soudní dvůr:

- „1) zrušil rozsudek Soudu prvního stupně Evropských společenství ze dne 27. září 2006 ve věci Archer Daniels Midland v. Komise (T-59/02) v rozsahu, ve kterém zamítá žalobní důvod ADM vycházející z porušení práv obhajoby z toho důvodu, že v oznámení námitek nebyly uvedeny skutkové okolnosti, na základě kterých Komise považovala tuto společnost za jednoho z vůdců kartelu v rozhodnutí Komise 2002/742/ES ze dne 5. prosince 2001 v řízení podle článku 81 Smlouvy o ES a článku 53 Dohody o EHP (COMP/E-1/36.604 – Kyselina citronová), nebo podpůrně zrušil tento rozsudek v rozsahu, ve kterém zamítá žalobní důvod ADM vycházející z porušení procesních záruk tím, že Komise použila zprávu FBI jako důkaz údajné vedoucí úlohy ADM v rámci kartelové dohody;
  
- 2) zrušil uvedený rozsudek v rozsahu, ve kterém zamítá žalobní důvod ADM vycházející z údajného porušení zásady proporcionality tím, že nebyla uznána existence polehčujících okolností uvedených v bodu 3 třetí odrážce pokynů Komise o metodě stanovování pokut udělených podle čl. 15 odst. 2 nařízení č. 17 a čl. 65 odst. 5 Smlouvy o ESUO;
  
- 3) zrušil uvedený rozsudek v rozsahu, ve kterém zamítá žalobní důvod ADM týkající se nesprávného použití bodu B písm. b) sdělení Komise z roku 1996 o neuložení nebo snížení pokut v případech kartelových dohod;

- 4) stanovil výši pokuty uložené ADM na 29,4 milionu eur;
- 5) zamítl kasační opravný prostředek ve zbývající části;
- 6) uložil Komisi povinnost nést jednu čtvrtinu nákladů řízení vzniklých ADM v řízení před Soudem a vlastní náklady tohoto řízení o kasačním opravném prostředku;
- 7) uložil ADM povinnost nést tři čtvrtiny vlastních nákladů řízení, které jí vznikly v řízení před Soudem, a náhradu veškerých nákladů tohoto řízení vynaložených Komisí, jakož i povinnost nést vlastní náklady řízení o kasačním opravném prostředku.“